

İNGİLİS, ALMAN, FRANSIZ DİLLƏRİ

(I, II və III ixtisas qrupları üçün)

Ümumtəhsil məktəbləri üçün xarici dillər (ingilis, fransız və alman dilləri) üzrə qüvvədə olan proqramlarda bu dillərin tədrisinin başlıca vəzifəsi öyrənilən dili ünsiyyət vasitəsinə çevirmək və ondan kommunikativ məqsəd üçün istifadə etmək kimi müəyyən olunmuşdur. Buna uyğun olaraq ümumtəhsil məktəblərində xarici dillərin tədrisinin əsas məzmunu şagirdlərdə dil və nitq sahəsində bilik və bacarıqların formalaşdırılması, xarici dil təliminin həyatla əlaqəsinin möhkəmləndirilməsi, yəni dil sahəsində qazanılmış bilik və bacarıqların nizamlanıb nitq vərdişlərinə çevrilməsi istiqamətinə yönəldilmişdir.

Xarici dillərdən test imtahanının məzmununda abituriyentlərin nitq sahəsindəki bacarıqlarının, öyrənilən dildə öz fikirlərini ifadə edə bilmə, oxuduqları məlumatları anlama, həmsöhbətləri ilə ünsiyyət yaratma bacarıqlarının, məntiqi təfəkkür tərzinin üzə çıxarılmasına daha geniş yer verilir. Xüsusilə, filolojiyönlü 3-cü ixtisas qrupu abituriyentlərinə imtahan zamanı təklif olunan test tapşırıqlarında daha geniş və dərin linqvistik bacarıq və vərdişlərin yoxlanılması nəzərdə tutulur.

Odur ki, cari ildə də abituriyentlər imtahana hazırlaşan zaman dillə bağlı bilikləri mənimsəməklə yanaşı, bu sahədə vərdiş və bacarıqların qazanılmasına daha çox fikir verməli, qazandıqları biliklərdən praktik olaraq istifadə etməyi öyrənməlidirlər.

Təqdim olunan ingilis, alman, fransız dilləri üzrə qəbul proqramlarında hər bir dil üzrə testlə yoxlamanın məzmunu, strukturu və məqsədləri müəyyən edilir.

Proqramlara daxil edilmiş material orta məktəb həcmində olub sistemli xarakter daşıyır. Bu, abituriyentlərə imtahana hazırlaşan zaman öz biliklərini dil haqqında elmin əsaslarına uyğun şəkildə nizama salmağa, mövzuları əlaqəli şəkildə təkrarlamaya, fonetika, leksika, sözdüzəltmə, qrammatika sahəsində qazandıqları bacarıq və vərdişləri daha da möhkəmləndirməyə kömək edəcəkdir.

Leksik minimuma gəldikdə, xatırlatmaq istərdik ki, nəzərdə tutulmuş 2500 produktiv (aktiv) və 600-700 reseptiv (passiv) lüğət fondu hazırda son hədd sayıla bilməz. Odur ki, leksik minimum dedikdə, TQDK-nın abituriyentlərə kömək məqsədi ilə nəşr etdiyi müvafiq lüğətlərə daxil edilmiş söz ehtiyatı nəzərdə tutulur.

Proqramlar iki hissədən ibarətdir. Birinci hissədə (bu hissə bütün dillər üçün eynidir) abituriyentlərin yiyələnəli olduqları bilik, bacarıq və vərdişlər minimumu göstərilir. İkinci hissə müvafiq dildə nitq fəaliyyətinin inkişafı, rabitəli nitq vərdişlərinin formalaşdırılması üçün zəruri olan fonetik, leksik və qrammatik minimumdan ibarətdir.

Danışıq sahəsində bacarıq və vərdişlər dedikdə aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

- dil sahəsində istifadə olunan əsas anlayışları fərqləndirmək;
- hərflər və səsləri bir-birindən fərqləndirə bilmək;
- sözlərdə (sadə, düzəltmə və mürəkkəb sözlərdə) vurğunu müəyyən etmək;
- sadə cümlədə (nəqli, əmr və sual cümlələrində) intonasiya növlərini ayırmaq;
- verilmiş suffiks və prefikslərin köməyi ilə sözlər düzəltmək; sadə, düzəltmə və mürəkkəb sözləri fərqləndirmək;
- sözlərin bu və ya digər nitq hissəsinə aid olduğunu müəyyən etmək və həmin nitq hissəsinin işlənmə xüsusiyyətlərini bilmək;
- proqramda nəzərdə tutulmuş leksik minimum dairəsində sözlərin mənasını şərh etmək, onların sinonim və antonimlərini seçmək, atalar sözləri və frazeoloji birləşmələrdən istifadə etmək;
- fellərin müxtəlif zaman formalarını düzəltmək və onları cümlədə işlətmək;
- ictimai-siyasi, sosial-mədəni, elmi-populyar və məişət xarakterli, orta çətinlikli mətnləri və ölkəşünaslığa dair materialları oxuyub başa düşmək;
- mətni hissələrə bölmək, onun hissələrinin əsas mənasını müəyyən etmək;
- sözlərdən yerində istifadə etmək;
- monoloq və ya dialoq şəklində verilmiş kiçik mətnləri, cümlələri məntiqi və ardıcıl ifadə etmək və ya tamamlamaq;
- sadə və mürəkkəb cümlələr, mətn və dialoqlar qura bilmək;
- suallara cavab vermək və suallar qurmaq;
- verilmiş tərcümə nümunələrindən (ana dilindən xarici dilə) düzgün variantı seçmək;
- vasitəli nitqi vasitəsiz nitqə (və ya əksinə) çevirə bilmək.
- nəzərdə tutulmuş leksik minimum əsasında müvafiq müddələrin düzgünlüyünü qiymətləndirmək, məntiqi nəticə çıxarmaq, ümumiləşdirmək, səbəb-nəticə əlaqələrini müəyyən etmək.

İNGİLİS DİLİ

FONETİKA (PHONETICS)

İngilis dilinin hərf və səs tərkibi. Səs-hərf münasibəti. Sözlərdə səs tərkibi ilə hərf tərkibinin bir-birinə uyğun gəlməməsi halları. Hərf və hərf birləşmələrinin oxunuş qaydaları. Uzun və qısa sait səslər. Monoftonqlar və diftonqlar. Kar və cingiltili samit səslər.

Açıq və qapalı heca. Vurğu.

LEKSİKA (LEXICS)

Sözün leksik və qrammatik mənalı. Sözlərin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə, mürəkkəb sözlər. Təkmənəli və çoxmənalı sözlər. Sinonimlər (*Synonyms*). Antonimlər (*Antonyms*). Frazeoloji birləşmələr. Atalar sözləri. Nitq etiketi.

Sözdüzəltmə (Word formation). İsim düzəldən suffikslər: *-er, -ment, -tion (-sion), -ness, -ity, -ing, -th, -dom, -ship* və s.

Sifət düzəldən suffikslər: *-less, -ful, -able, -y, -ly* (*a weekly newspaper*), *-ous, -ish* və s.

Say düzəldən suffikslər: *-teen, -ty, -th*.

Fel düzəldən suffikslər: *-ify, -ize, -ate* və s.

Zərf düzəldən suffikslər: *-ly* (*to publish weekly*), *-ward* və s.

Önşəkilçilər (*prefixes*): *re-, un-, mis-, dis-, il-, im-, in-, ir-, pre-, post-, anti-* və s.

QRAMMATİKA (GRAMMAR)

MORFOLOGİYA (MORPHOLOGY)

Nitq hissələri (The Parts of Speech). Ümumi məlumat. Əsas və köməkçi nitq hissələri.

İsim (The Noun). İsmın əsas qrammatik əlamətləri. Xüsusi və ümumi isimlər. Ümumi isimlərin təsnifatı. Konkret və mücərrəd isimlər. Toplu isimlər. Maddi isimlər. Sayılan və sayılmayan isimlər.

İsmın halları: ümumi hal (*The Common Case*) və yiyəlik hal (*The Genitive Case*).

Canlı varlıqları bildirən isimlərin yiyəlik halının düzəldilməsi. Mürəkkəb isimlərin yiyəlik halının düzəldilməsi. Canlı və cansız varlıqları bildirən isimlərdə yiyəlik halın *of* sözünü ilə ifadə edilməsi.

Tək və cəm isimlər. Yalnız təkde işlənən isimlər.

Yalnız cəmdə işlənən isimlər. Cəm forması xüsusi qayda ilə düzələn isimlər (*a child-children, a mouse-mice*). Tək və cəm forması eyni olan isimlər (*a sheep – sheep, a deer – deer*). Mürəkkəb ismin cəm formasının düzəldilməsi.

Artıqlıq (The Article). Qeyri-müəyyənlik (*a, an*) və müəyyənlik (*the*) artıqları və onların işlədilməsi halları.

Sifət (The Adjective). Sifətin əsas qrammatik xüsusiyyətləri.

Sifətin dərəcələri (*Degrees of Comparison*): adi (*Positive Degree*), müqayisə (*Comparative Degree*) və üstünlük (*Superlative Degree*) dərəcələri. Müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi və işlədilməsi. Müqayisə və üstünlük dərəcələri kökündən dəyişməklə

düzələn sifətlər: *bad-worse-(the) worst*.

Sifətin bağlayıcı fellərlə (*to taste, to smell, to look* (görünmək), *to feel, to sound, to be, to get, to become, to seem*) işlədilməsi: *She feels bad. He looked sad.*

(*Not*) *as ... as, than, not so ... as* bağlayıcıları ilə konstruksiyalar.

İsimləşmiş (substantivləşmiş) sifətlər.

Sifətin sintaktik funksiyaları:

1) təyin kimi: *She is a diligent pupil.*

2) predikativ kimi: *The book is interesting.*

Say (The Numeral). Miqdar və sıra sayları. Sıra saylarının düzəldilməsi.

Many, much, little, few, a little, a few, a lot (*of*) sözlərinin işlənməsi.

Əvəzlik (The Pronoun). Əvəzliklərin növləri.

Şəxs əvəzlikləri (*Personal Pronouns*). Şəxs əvəzliklərinin halları: adlıq halı (*The Nominative Case*) və obyekt halı (*The Objective Case*).

Yiyəlik əvəzlikləri (*Possessive Pronouns*): asılı (isimlə işlənən) və müstəqil (isimsiz işlənən) formaları.

Some, any, no, every əvəzlikləri və onların törəmələri.

One sözünün müxtəlif mənalarda işlədilməsi.

Təyini əvəzliklər (*Defining Pronouns*): *all, both, either, other, another, each, every*.

Qayıdış əvəzlikləri (*Reflexive Pronouns*): *myself, yourself* və s.

Qarşılıq əvəzlikləri (*Reciprocal Pronouns*): *each other, one another*.

İşarə əvəzlikləri (*Demonstrative Pronouns*): *this, that, such, (the) same*.

Sual (*Interrogative*), nisbi (*Relative*) və bağlayıcı (*Conjunctive*) əvəzliklər: *who, which, what, whose, whom, that*.

İnkar əvəzlikləri (*Negative Pronouns*): *no, neither*.

Zərf (The Adverb). Zərfin əsas qrammatik xüsusiyyətləri.

Zərfin müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi və işlədilməsi.

Sual, bağlayıcı və nisbi zərflər (*when, where, why, how* və s.).

Yer və zaman zərfləri (*now, then, yesterday, here, there, near, far* və s.).

Ölçü və dərəcə zərfləri: *very (very cold), quite (quite calm), too (too much), enough (well enough, clever enough), so (so pretty, so quietly)* və s.

Fel (The Verb). Felin əsas qrammatik xüsusiyyətləri.

To be, to have və *to do* fellərinin əsas və köməkçi fel kimi işlənməsi. *To be* felinin bağlayıcı fel kimi işlənməsi.

Modal fellər (*The Modal Verbs*) və onların ekvivalentləri: *can (could), may (might), must, to have to, to be able to, need, ought to, should*.

To be going to ifadəsi.

Felin xəbər şəkli (*The Indicative Mood*).

İndiki qeyri-müəyyən zaman formasının (*The Present Indefinite Tense Form*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

Keçmiş qeyri-müəyyən zaman formasının (*The Past Indefinite Tense Form*) düzəldilməsi və işlədilməsi. Qaydalı və qaydasız fellər (*The Regular and Irregular Verbs*). Used + məsdər birləşməsi.

Gələcək qeyri-müəyyən zaman formasının (*The Future Indefinite Tense Form*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

Keçmişə nəzərən gələcək qeyri-müəyyən zaman formasının (*The Future Indefinite in the Past Tense Form*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

İndiki davamedici (*The Present Continuous Tense Form*), keçmiş davamedici (*The Past Continuous Tense Form*) və gələcək davamedici (*The Future Continuous Tense Form*) zaman formalarının düzəldilməsi və işlədilməsi.

İndiki bitmiş (*The Present Perfect Tense Form*), keçmiş bitmiş (*The Past Perfect Tense Form*), gələcək bitmiş zaman (*The Future Perfect Tense Form*), indiki bitmiş davamedici (*The Present Perfect Continuous Tense Form*) və keçmiş bitmiş davamedici (*The Past Perfect Continuous Tense Form*) zaman formalarının düzəldilməsi və işlədilməsi.

Zamanların uzlaşması (*The Sequence of Tenses*).

Felin məchul növü (*The Passive Voice*).

The Present Indefinite, The Past Indefinite, The Future Indefinite, The Present Perfect və *The Past Perfect* zaman formalarının məchul növdə işlədilməsi.

Felin əmr şəklinin (*The Imperative Mood*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

Felin vasitəli şəklinin (*The Subjunctive Mood*) düzəldilməsi və işlədilməsi (*Past Subjunctive* və *Past Perfect Subjunctive*).

Felin şəxssiz (təsriflənməyən) formaları. Məsdər (*The Infinitive*). Tamamlıq-məsdər tərkibi (*The Objective-with-the-Infinitive Construction*). Mübtədə-məsdər tərkibi (*The Subjective Infinitive Construction*). Feli sifət (*Participle I, Participle II*). Tamamlıq – feli sifət tərkibi (*The Objective Participial Construction*). Cerund (*The Gerund*), feli isim (*Verbal Noun*); onların düzəldilməsi və işlədilməsi.

Sözünü (*The Preposition*). Məkan (*in, on, under* və s.), istiqamət (*to, into, out of* və s.), zaman (*on, at, in* və s.), mücərrəd əlaqə (*with, without, about, for, in spite of* və s.) bildirən sözlər.

Ədat (*The Particle*). *Too, also, either* ədatlarının işlənməsi.

Bağlayıcı (*The Conjunction*). Tabesiz və tabeli bağlayıcılar (*that, because, if, for, so, and, whether ... or, not only ... but (also), both ... and, though, although* və s.)

SİNTAKSİS (SYNTAX)

Sadə cümlə (*The Simple Sentence*). Ünsiyyət məqsədinə görə cümlə növləri: nəqli cümlə (təsdiq və inkar formaları), sual cümləsi (ümumi, xüsusi, seçmə və ayırıcı suallar), əmr cümləsi, nida cümləsi. Cümlə üzvləri. Baş və ikinci dərəcəli üzvlər. Xəbərin mübtədə ilə uzlaşması.

There formal sözü ilə başlanan cümlələr.

Mürəkkəb tamamlıq (*The Complex Object*). "I

want you to help him. The story made us laugh. I saw her crossing (cross) the street". tipli cümlələr.

Mürəkkəb mübtədə (*The Complex Subject*): *The boy was seen to work. He was made to go home.*

Cümlənin quruluşuna görə növləri. Sadə müxtəsər və sadə geniş cümlələrin quruluşu və işlədilməsi.

Sadə cümlədə söz sırası.

So do I; Neither do I; Do I? Don't I? tipli cümlələr.

Şəxssiz cümlələr: *It is cold. It is early. It is morning. It is snowing* və s.

Mürəkkəb cümlə (*The Composite Sentence*). Tabesiz və tabeli mürəkkəb cümlələr (*The Compound and The Complex Sentences*).

Budaq cümlələrin növləri: mübtədə (*the subject clause*), xəbər (*the predicative clause*), tamamlıq (*the object clause*) və təyin (*the attributive clause*) budaq cümlələri; zərflik budaq cümlələri (*the adverbial clauses*): zaman (*of time*), yer (*of place*), şərt (*of condition*), səbəb (*of cause*), güzəşt (*of concession*), nəticə (*of result*), məqsəd (*of purpose*), müqayisə (*of comparison*) budaq cümlələri.

Vasitəsiz və vasitəli nitq (*Direct and Indirect Speech*). Vasitəsiz nitqin vasitəli nitqə, vasitəli nitqin vasitəsiz nitqə çevrilməsi qaydaları.

Qeyd: bacarıq və vərdişlər haqqında bax: səh. 80.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. G.Hüseynzadə və başqaları. *English. 5-ci sinif üçün dərslik*. Bakı, 2011.
2. F.Seyidov və başqaları. *English. 6-cı sinif üçün dərslik*. Bakı, 2011.
3. A.Rəsulova və başqaları. *English. 7-ci sinif üçün dərslik*. Bakı, 2011.
4. N.Yusifov və başqaları. *English. 8-ci sinif üçün dərslik*. Bakı, 2011.
5. Z.Ağayev və başqaları. *English. 9-cu sinif*. Bakı, 2010.
6. Z.Ağayev və başqaları. *English. 10-cu sinif*. Bakı, 2010.
7. Z.Ağayev və başqaları. *English. 11-ci sinif*. Bakı, 2010.
8. O.Musayev. *İngilis dilinin qrammatikası*. Bakı, 2007.
9. *İngiliscə-Azərbaycanca lüğət. "Abituriyent" in xüsusi buraxılışı*. Bakı, 2013.
10. *English. Qəbul imtahanlarına hazırlaşanlar, yuxarı sinif şagirdləri və müəllimlər üçün vəsait*. Bakı, 2013.
11. *İngilis dili. 5–11-ci siniflər üçün test tapşırıqları topluları. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışları*. Bakı, 2013.

İngilis dili fənnindən qəbul imtahanı proqramı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təsdiq etdiyi ümumtəhsil məktəblərinin fənn proqramları və dərsliklər əsasında tərtib edilmiş və Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının ingilis dili fənni üzrə elmi-metodiki seminarında geniş müzakirələrdən sonra qəbul olunmuşdur.

Seminarın rəhbəri dos. R.B.Əhmədova.

Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının rəhbərliyi proqramın tərtibində və təkmilləşdirilməsində zəhməti olan seminar iştirakçılarında dərindən minnətdarlığını bildirir.

ALMAN DİLİ

FONETİKA (DIE PHONETIK)

Alman dilinin hərf və səs tərkibi. Səs-hərf münasibəti. Uzun və qısa sait səslər. Səs və hərf birləşmələri. Diftonqlar, affrikatlar.

Söz vurğusu. Mürəkkəb sözlərdə vurğu. Ayrılan və ayrılmayan önşəkilçili fellərdə vurğu.

Nəqli, sual və əmr cümlələrinin intonasiyası.

LEKSİKA (DIE LEXIK)

Sözün leksik mənası. Təkmənəli və çoxmənalı sözlər. Sinonimlər (*Synonyme*). Antonimlər (*Antonyme*). Sabit söz birləşmələri və nitq etiketləri.

Sözdüzəltmə (Die Wortbildung). *-er, -ler, -ner, -ling, -ist, -ent, -ant* (kişi cinsli); *-ung, -heit, -keit, -in, -schaft, -igkeit, -ei, -tion, -tät* (qadın cinsli); *-um, -chen, -lein* (orta cinsli) və s. suffikslərlə düzələn isimlər; *ge-* prefiksi və *-e* suffiksi ilə düzələn orta cinsli isimlər (*das Gebäude, das Gebirge* və s.)

-ig, -lich, -los, -bar, -sam, -isch suffiksləri və *un-* önşəkilçisi (prefiksi) ilə düzələn sifətlər.

Ayrılan və ayrılmayan önşəkilçilərlə düzələn fellər.

Mürəkkəb fellərin (*kennen lernen, zurück kehren, fort gehen, stehen bleiben, zurück fahren, spazieren gehen* və s.) düzəldilməsi.

GRAMMATİKA (DIE GRAMMATIK)

MORFOLOGİYA (DIE MORPHOLOGIE)

Nitq hissələri (Die Wortarten). Ümumi məlumat. Əsas və köməkçi nitq hissələri.

İsim (Das Substantiv). İsmnin əsas qrammatik əlamətləri; cinsi, halı və kəmiyyəti. Cinsin məna və suffikslərə görə təyin olunması. İsimlərin quruluşca növləri.

İsimlərin cəmlənməsi (*Pluralbildung der Substantive*): **I tip** *–e; –e*; **II tip** *–(e)n, -n*; **III tip** *–er, -er*; **IV tip** *–; –*, **V tip** *–s*.

İsimlərin hallanması (*Deklination der Substantive*); qüvvətli, qadın cinsli, zəif hallanma. Xüsusi hallanma:

Nom. – der Name; das Herz

Gen. – des Namens; des Herzens

Dat. – dem Namen; dem Herzen

Akk. – den Namen; das Herz

İsimlərin cəmdə hallanması (*Deklination der Substantive im Plural*):

Nom. – die Kinder

Gen. – der Kinder

Dat. – den Kindern

Akk. – die Kinder

Artikl (Der Artikel). Artiklin növləri: müəyyən

(*der bestimmte Artikel*) və qeyri-müəyyən (*der unbestimmte Artikel*) artikllər. Artiklin cins, hal, kəmiyyət bildirməsi. Artiklin işlənməsi və düşməsi halları.

Sifət (Das Adjektiv). Sifətin əsas qrammatik xüsusiyyətləri.

Sifətin dərəcələri (*Steigerungsstufen der Adjektive*): adi, müqayisə və üstünlük dərəcələri (*Positiv, Komparativ, Superlativ*).

Müstəsna hallar (*Ausnahmen*) (*gut – besser – am besten, der (die, das) beste* və s.)

Sifətin hallanması (*Deklination der Adjektive*).

Sifətin zəif, qüvvətli və qarışıq hallanması.

Sifətin cümlədə funksiyaları:

a) sifətin ismi xəbər kimi işlənməsi: (*Das Gras ist grün. Der Tag ist lang, Die Straße ist breit*);

b) sifətin təyin kimi işlənməsi: (*das grüne Gras, der lange Tag, die breite Straße*).

Əvəzlik (Das Pronomen). Əvəzlilərin növləri: şəxs, yiyəlik, qayıdış, sual, işarə, qeyri-müəyyən, şəxssiz, inkar və nisbi əvəzlilər. Əvəzlilərin hallanması (*Deklination der Pronomen*). Əvəzlilərin işlənmə xüsusiyyətləri.

Kein inkar əvəzliyinin hallanması və işlədilməsi.

Man (qeyri-müəyyən şəxs) və *es* (şəxssiz) əvəzliləri.

Alle, niemand, jemand əvəzlilərinin işlənməsi.

Nisbi əvəzlilərin (*der, das, die, welcher, welches, welche*) hallanması və işlədilməsi.

Es əvəzliyinin çoxmənalılığı.

Say (Das Zahlwort). Miqdar və sıra sayları (*Kardinal -und- Ordinalzahlen*).

Miqdar və sıra saylarının düzəldilməsi. Sıra saylarının hallanması və işlədilməsi.

Tarixlərin işlədilməsi (*1999-cu ilə qədər və 2000-ci ildən sonrakı tarixlər*).

Zərflər (Das Adverb). Zərflərin mənacə növləri: yer, zaman, tərz-i-hərəkət, kəmiyyət zərfləri.

Dərəcələnmə zərflər.

Müqayisə və üstünlük dərəcələri xüsusi yolla düzələn zərflər:

<i>viel</i>	<i>mehr</i>	<i>am meisten</i>
<i>gern</i>	<i>lieber</i>	<i>am liebsten</i>
<i>wenig</i>	<i>minder</i>	<i>am mindesten</i>
<i>bald</i>	<i>eher</i>	<i>am ehesten</i> və s.

Fel (Das Verb). Felin üç əsas forması (*Die Grundformen der Verbs*). Əsas – köməkçi, zəif – qüvvətli, qaydalı-qaydasız, qayıdış və modal fellər.

Alman felinin üç əsas forması (*der Infinitiv, der Imperfekt, das Partizip II*). Köməkçi və qaydasız fellərin (*sein, haben, werden, gehen, stehen, tun, bringen, denken, wissen*) 3 əsas forması.

Felin zamanları (*Zeitformen des Verbs*) (*Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futurum-I*). Zaman uzlaşması.

Felin əmr forması (*Der Imperativ*). Əmr formasının düzəldilməsi və işlədilməsi (*Sprich laut! Sprecht laut! Sprechen Sie laut!*).

Fellərin idarəsi (*Rektion des Verbs*); sözönüsüz və sözönülü idarə.

Felin təsriflənməyən formaları.

Məsdər (**Der Infinitiv**). Məsdərin **zu** ilə (*beginnen, bitten, vergessen* və s.) və **zu**-suz (*gehen, fahren* və s.) işlədilməsi: *Der Lehrer beginnt zu diktieren. Wir beschließen den Jungen heute zu besuchen. Wir gehen Bücher holen.*

Məsdər qrupları və məsdər tərkiblərinin işlədilməsi: *um...zu+Infinitiv, ohne...zu+Infinitiv, statt...zu+Infinitiv* tərkibləri.

Feli sifətin formaları (*Partizip I* və *Partizip II*), onların düzəldilməsi və işlədilməsi.

Felin məchul növü (*Das Passiv*). *Präsens, Präteritum* və *Perfekt Passiv*-in düzəldilməsi, işlədilməsi.

Sözönülər (**Die Präpositionen**).

Akkusativ halını tələb edən sözönüləri: *ohne, durch, gegen, für, um, entlang, bis* və s.

Dativ halını tələb edən sözönüləri: *mit, aus, zu, bei, nach, von, außer, seit, gegenüber, entgegen.*

Dativ və *Akkusativ* hallarını tələb edən sözönüləri: *in, an, auf, vor, neben, über, hinter, unter zwischen.*

Genitiv halını tələb edən sözönüləri: *wegen, während, trotz, statt (anstatt)* və s.

In, an, um sözönülərinin zaman mənasında işlənməsi (*in diesem Jahr, in diesem Monat, im Monat Mai, im Januar, am 24. Mai, am Montag, am Sonnabend; um 2 Uhr, um 9 Uhr*).

Bağlayıcılar (Die Konjunktionen**)**. Tabe etməyən (*und, denn, aber, darum, deshalb, entweder...oder, weder...noch, sondern auch, sowohl...als auch, nicht nur... sondern auch*) və tabe edən (*dass, ob, als, wenn, nachdem, weil, damit* və s.) bağlayıcılar.

SİNTAKSİS (**DIE SYNTAX**)

Sadə cümlə (*Der einfache Satz*). Cümlənin qrammatik əsası. Mübtəda və xəbərin şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşması. Cümlənin mənacə növləri: nəqli, sual və əmr cümlələri. Sadə cümlədə söz sırası. İnkərləyən *nicht* və *kein* sözlərinin cümlədə yeri.

Mürəkkəb cümlə (*Der zusammengesetzte Satz*). Tabeli və tabesiz mürəkkəb cümlə. Təsriflənən felin baş və budaq cümlədə yeri. Budaq cümlədə söz sırası (*Die Wortfolge im Nebensatz*).

Budaq cümlənin növləri: tamamlıq (*der Objektsatz*), təyin (*der Attributsatz*), zərflək budaq cümlələri (*der Adverbialsätze*): *der Temporalsatz* – zaman, *der Kausalsatz* – səbəb, *der Finalsatz* – məqsəd, *der Bedingungssatz* – şərt budaq cümlələri.

Vasitəsiz və vasitəli nitq (*die direkte und indirekte Rede*).

Qeyd: bacarıq və vərdişlər haqqında bax: səh. 80.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Ç.Qurbanlı, V.Baxışova, T.Abdullayeva. *Deutsch. 5-ci sinif üçün dərslik*. Bakı, 2006.
2. F.Veysəlli, Z.Quliyev. *Deutsch. 6-cı sinif üçün dərslik. "Kövsər" nəşriyyatı*. Bakı, 2006.
3. F.Veysəlli, Z.Quliyev. *Deutsch. 7-ci sinif üçün dərslik. "Maarif" nəşriyyatı*. Bakı, 2007.
4. S.Ə.Abdullayev, M.M.Tükanov. *Deutsch. 8-ci sinif üçün dərslik*. Bakı, 1996.
5. Y.Q.Xəlilov, Z.Ə.Əliyev. *Deutsch. 9-cu sinif üçün dərslik*. Bakı, 1996.
6. T.R.Əhmədova, Y.Q.Xəlilov. *Deutsch. 10-cu sinif üçün dərslik*. Bakı, 1994.
7. Ə.Əliyeva, Ə.Piriyeva. *Deutsch. 11-ci sinif üçün dərslik*. Bakı, 1997.
8. *Deutsch. Qəbul imtahanlarına hazırlaşanlar, yuxarı sinif şagirdləri və müəllimlər üçün vəsait*. Bakı, 2008.
9. *Məktəblinin almanca-azərbaycanca lüğəti, "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı*. Bakı, 2010.

Alman dili fənnindən qəbul imtahanı proqramı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təsdiq etdiyi ümumtəhsil məktəblərinin fənn proqramları və dərsliklər əsasında tərtib edilmiş və Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının alman dili fənni üzrə elmi-metodiki seminarında geniş müzakirələrdən sonra qəbul olunmuşdur.

Seminarın rəhbəri dos. Ş.H.Şabanov.

Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının rəhbərliyi proqramın tərtibində və təkmilləşdirilməsində zəhməti olan seminar iştirakçılarına dərin minnətdarlığını bildirir.

FRANSIZ DİLİ

FONETİKA (PHONETIQUE)

Fransız dilinin səs və hərf tərkibi. Səs-hərf münasibətləri.

“Əlaqə” (*liaison*) və “bağlanma” (*Enchaînement*) hadisələri.

Açıq və qapalı heca. Heca bölgüsü.

LEKSİKA (LEXIQUE)

Sözün leksik və qrammatik mənalari. Təkmənali və çoxmənalı sözlər. Sinonimlər (*les synonymes*). Antonimlər (*les antonymes*). Sabit söz birləşmələri.

Sözdüzəltmə (Dérivation). Suffikslərlə (-ment, -ième, -té, -ier, -ière və s.) və ön şəkilçilərlə (prefikslərlə) (*re-(ré-), in-, anti-, contre-* və s.) düzələn sözlər.

QRAMMATİKA (GRAMMAIRE)

MORFOLOGİYA (MORPHOLOGIE)

Nitq hissələri (les parties du discours). Ümumi məlumat. Əsas və köməkçi nitq hissələri.

İsim (le nom yaxud le substantif). İsmi əsas qrammatik əlamətləri. Ümumi və xüsusi isimlər. Sayılan və sayılmayan isimlər. Canlı və cansız isimlər. Kişi və qadın cinsli isimlər; qadın cinsli isimlərin düzəldilməsi.

İsimlərin tək və cəm halı. İsimlərin cəm halının düzəldilməsi. Cəm şəkilçisi qəbul etməyən isimlər.

Artikl (l'article). Artiklin növləri: qeyri-müəyyən (*l'article indéfini*) və müəyyən (*l'article défini*) artikllər. Müəyyən artiklin qısa forması (*l'article élidé*).

Artiklin birləşmiş formaları (*les articles contractés*): *au, aux, du, des*.

Hissə bildirən artikllər (*les articles partitifs*): *du, de la, de l'*. İnkər formada, habelə kəmiyyət, çəki, həcm, ölçü və s. bildirən sözlərdən sonra hissə bildirən artiklin *de* ilə əvəzlənməsi. Sayılmayan isim qarşısında hissə bildirən artiklin əvəzinə müəyyən artiklin işlənməsi halları.

Müəyyən artiklinin *le, la, l', les* formalarının şəxs əvəzliliklərinin eyni formalarından fərqləndirilməsi; birləşmiş artiklin *du* formasının hissə bildirən *du* artiklindən fərqləndirilməsi; qeyri-müəyyən artiklin *des* formasının birləşmiş artiklin *des* formasından fərqləndirilməsi.

Artiklin *de* ilə əvəzlənməsi.

Artiklin işlədilməməsi halları.

Sifət (l'adjectif). Sifətin əsas qrammatik əlamətləri. Sifətin qadın cinsinin düzəldilməsi. Cinsə görə dəyişməyən sifətlər. Sifətin cəm halının düzəldilməsi. Sifətin aid olduğu isimlə uzlaşma xüsusiyyətləri. Sifətin cümlədə yeri. İsmidən əvvəl işlənən sifətlər.

Sifətin dərəcələri: adi (*degré positif*), müqayisə (*degré comparatif*) və üstünlük (*degré superlatif*) dərəcələri. Müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi və işlədilməsi.

Bon, mauvais, petit sifətlərinin müqayisə və üstünlük dərəcələri.

Qeyri-müəyyən sifətlər. *Tout* sifətinin işlənmə xüsusiyyətləri.

İşarə və mənsubiyyət sifətləri.

Sifətin sintaktik funksiyaları.

Say (le nom de nombre). Miqdar və sıra sayları.

Sıra saylarının düzəldilməsi və işlədilməsi.

Əvəzlilik (le pronom). Əvəzliliklərin növləri.

Şəxs əvəzlilikləri (*les pronoms personnels*). Şəxs əvəzliliklərinin vurğusuz və vurğulu formaları; onların işlənmə xüsusiyyətləri. Vasitəsiz və vasitəli tamamlıq funksiyasında işlənən şəxs əvəzliliklərinin işlənmə xüsusiyyətləri və onların cümlədə yeri.

Sual əvəzlilikləri (*les pronoms interrogatifs*): *qui?, qui est –ce qui?, qu' est –ce qui?, qui est –ce que?, qu' est –ce que?, à qui?, de qui?, à quoi?, de quoi?*, və s.

Qeyri-müəyyən əvəzliliklər (*les pronoms indéfinis*): *on, tout le monde, personne, tout, rien, chacun, quelqu'un, tous, autre* və s.

Nisbi əvəzliliklər (*les pronoms relatifs*): *qui, que, dont, où, lequel, laquelle, lesquels, lesquelles* və s. və onların sintaktik funksiyaları.

En və *y* zərf əvəzlilikləri. Onların işlənmə xüsusiyyətləri və sintaktik funksiyaları.

Zərf (l'adverbe). Zərflərin quruluşca növləri: sadə və düzəltmə zərflər; *-ment* suffiksi ilə tərz-i-hərəkət zərflərinin düzəldilməsi və belə zərflərin eyni suffiksle düzələn isimlərdən fərqləndirilməsi.

Zərflərin mənacə növləri: yer, zaman, tərz-i-hərəkət, təsdiq, inkar, miqdar və s. bildirən zərflər.

Beaucoup, peu, assez, plus, trop və s. miqdar bildirən zərflərin felin mürəkkəb zaman formalarında yeri.

Zərflərin müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi.

Fel (le verbe). Felin xəbər şəkli zamanları.

Xəbər şəklinin sadə zaman formaları: *présent de l'indicatif, futur simple, imparfait, passé simple, futur dans le passé* zaman formalarının düzəldilməsi və işlədilməsi.

I, II və III qrup fellərinin bu zamanlarda təsrif xüsusiyyətləri.

Xəbər şəklinin mürəkkəb zaman formaları.

Mürəkkəb keçmiş zaman (*passé composé*) və uzaq keçmiş zaman (*plus-que-parfait*) formalarının düzəldilməsi və işlədilməsi. *Être* köməkçi felinin köməyi ilə təsriflənən mürəkkəb zaman formalarında feli sifətin (*participe passé*) mübtədə ilə cinsə və kəmiyyətə görə uzlaşması.

I, II və III qrup fellərinin bu zamanlarda təsrif xüsusiyyətləri.

Futur immédiat (futur proche) və *passé immédiat (passé récent)* zaman formalarının düzəldilməsi və işlədilməsi.

I, II və III qrup fellərinin bu zaman formalarında təsrif xüsusiyyətləri.

Pronominal fellər (*les verbes pronominaux*) və

onların felin sadə və mürəkkəb zaman formalarında təsriif xüsusiyyətləri.

Modal fellər (*les verbes modaux*): *pouvoir, vouloir, devoir*. Onların sadə və mürəkkəb zamanlarda təsriif xüsusiyyətləri.

Xəbər şəkli zamanlarının uzlaşması (*la concordance des temps de l'indicatif*).

Felin əmr şəkli (*l'impératif*): təsdiq və inkar formaları.

Felin arzu şəkli (*le mode subjonctif*). Arzu şəklinin indiki zamanının (*le subjonctif présent*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

Felin şərt şəkli (*le mode conditionnel*). Şərt şəklinin indiki zamanının (*le conditionnel présent*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

Si bağlayıcısından sonra zaman uzlaşması.

Feli bağlama (*le gérondif*) və onun sintaktik funksiyaları.

Felin məchul növü (*la voix passive*). Məchul növün zaman formalarının düzəldilməsi.

Sözünü (la préposition): *à, avant, avec, après, de, devant, chez, pendant, par, pour, près de, sous, sur, parmi, entre, sans, derrière, en, au milieu de, vers* (zaman və məkan mənalarında), *autour de, au-dessus de, au-dessous de, jusqu'à* (zaman və məkan mənalarında), *dans* (zaman və məkan mənalarında), *depuis*.

Bağlayıcı (la conjonction). Tabesizlik (*et, ou, mais, car*) və tabelilik (*que, parce que, comme, dès que, lorsque, pendant que, quand, si*) bağlayıcıları.

Inkar hissəcikləri: *ne...pas, ne...jamais, ne...rien, ne...plus, ne...personne* və s.

Que və *si* qüvvələndirici sözlər.

Sual ifadəsi *est-ce que*.

Ne... que məhdudlaşdırıcı hissəciyi.

SİNTAKSİS (SYNTAXE)

Sadə cümlə (*la proposition simple*). Sadə cümlənin mənacə növləri: nəqli, sual, əmr və nida cümlələri. Nəqli cümlədə söz sırası.

Sual cümlələrinin düzəldilməsi qaydaları.

Ümumi suallı cümlələr: yalnız sual intonasiyası vasitəsi ilə düzələn sual cümlələri; *est-ce que* sual ifadəsinin köməyi ilə düzələn sual cümlələri; inversiya üsulu ilə düzələn sual cümlələri: sadə inversiya, mürəkkəb inversiya. Müstəsna qaydalar.

Sual cümlələrində söz sırası.

Cümlə üzvlərinin sualları:

– canlı və cansız isimlə ifadə olunan mübtədanın sualları;

– canlı və cansız isimlə ifadə olunan vasitəsiz və vasitəli tamamlıqların sualları;

– tərz-i-hərəkət, zaman, yer və səbəb zərfliklərinin sualları;

– feli xəbərin sualları;

– ismi xəbərin sualları: canlı və cansız isimlərlə ifadə olunmuş ad hissənin sualları (*Qu'est-ce que c'est? Qui est-ce?*); sifətlə ifadə olunmuş ad hissənin sualı (*comment?*); rəng bildirən sifətlərlə ifadə olunmuş ad hissənin sualı (*de quelle couleur*); sayla ifadə olunmuş ad hissənin sualı (*combien?*);

– təyinə verilən sual sözünün (*quel, quelle, quels, quelles*) aid olduğu sözlə cinsə və kəmiyyətə görə uzlaşması;

– sayla ifadə olunan təyinin sualları; *combien de* ilə

başlanan sual cümlələrində söz sırası.

Əmr cümlələri (*les propositions impératives*). Əmr cümlələrinin təsdiq və inkar formalarının düzəldilməsi. Əmr cümlələrində söz sırası.

Inkar cümlələri (*“ne... rien”, “ne... personne”, “ne... jamais”*) vasitəsi ilə düzəldilən inkar cümlələri.

Voici və *voilà* ilə işlənən cümlələrdə söz sırası.

Şəxssiz cümlələr (*les propositions impersonnelles*) və şəxssiz fellər (*les verbes impersonnels*). “*Il*” şəxssiz əvəzliyinin cümlədə rolu. Təbiət hadisələri bildiren şəxssiz cümlələr. Yalnız şəxssiz formada işlənən fellər. Həm şəxssiz və həm də şəxslə formada işlənən fellər.

Nitq etiketləri.

“*Il y a*” ifadəsinin təsdiq, sual və inkar formaları.

Mürəkkəb cümlə (*la proposition complexe* və ya *la phrase*).

Tabesiz mürəkkəb cümlələr.

Tabeli mürəkkəb cümlələr. Budaq cümlələrin növləri.

Tamalıq budaq cümləsi (*proposition subordonnée complétive*). Təyin budaq cümləsi (*proposition subordonnée relative*). Zərflik budaq cümlələri (*propositions subordonnées circonstanciellées*): zaman budaq cümləsi (*proposition subordonnée de temps*); Səbəb budaq cümləsi (*proposition subordonnée de cause*); şərt budaq cümləsi (*proposition subordonnée de condition*).

Qeyd: bacarıq və vərdişlər haqqında bax: səh. 80.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. A.Həsənova və b. 5-ci sinif üçün fransız dili dərslisi. Bakı, 2007.
2. B.İsmayılov, Ç.Babaxanova, R.İsayeva (*En bonne voie*). 6-cı sinif üçün fransız dili dərslisi. Bakı, 2010.
3. A.Həsənova və b. 7-ci sinif üçün fransız dili dərslisi. Bakı, 2007.
4. B.İsmayılov, Ç.Babaxanova, R.İsayeva (*Voyage, voyage ...*). 8-ci sinif üçün fransız dili dərslisi. Bakı, 2011.
5. B.İsmayılov, Ç.Babaxanova, R.İsayeva. 9-cu sinif üçün fransız dili dərslisi. Bakı, 2011.
6. A.Həsənova və b. *Le français. 10-cu sinif*. Bakı, 2008.
7. “*Fransızca-Azərbaycanca və Azərbaycanca-fransızca lüğət*”. “*Abituriyent*” jurnalının xüsusi buraxılışı. Bakı, 2010.

Fransız dili fənnindən qəbul imtahanı proqramı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təsdiq etdiyi ümumtəhsil məktəbləri üçün fransız dilindən fənn proqramı və dərslilər əsasında tərtib edilmiş və Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının fransız dili fənni üzrə elmi-metodiki seminarında geniş müzakirələrdən sonra qəbul olunmuşdur.

Seminarın rəhbəri: prof. Ç.O.Babaxanova

Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının rəhbərliyi proqramın tərtibində və təkmilləşdirilməsində zəhməti olan seminar iştirakçılarına dərin minnətdarlığını bildirir.

РУССКИЙ ЯЗЫК

(для I, II и III групп специальностей азербайджанского сектора)

Изучение иностранных языков является неотъемлемым компонентом общеобразовательной подготовки учащихся. Необходимость эффективной организации процесса изучения иностранных языков обусловлена развитием сотрудничества на глобальном уровне, интернационализацией общения и расширением сферы современной коммуникации. В связи с интенсификацией процессов глобализации усиливаются и интеграционные тенденции в науке, культуре и образовании, что существенно повышает роль иностранных языков как посредников в этих процессах.

Знание иностранных языков облегчает использование ресурсов интернета, доступ к этнокультуроведческой и научно-технической информации, способствует установлению международных контактов, расширяет возможности профессиональной идентификации обучающихся и достижения ими в дальнейшем высокого уровня подготовленности в сфере избранной профессии.

Практическая значимость глубокого знания иностранных языков, в число которых входит и русский язык, диктует насущную необходимость повышения уровня требований, предъявляемых к владению этими языками. Поэтому содержание курса русского языка как иностранного в общеобразовательных школах республики с азербайджанским языком обучения носит коммуникативно-ориентированный характер. Основными целями его изучения является овладение учащимися языком как средством межкультурного, межличностного общения в различных сферах жизнедеятельности, формирование у них комплекса умений и навыков аналитической информационно-поисковой речевой деятельности на изучаемом языке.

В процессе достижения этих стратегических образовательных целей реализуются вытекающие из них частные коммуникативные, когнитивные, развивающие и воспитательные задачи, решение которых позволит максимально приблизить приобретенные знания, умения и навыки к реальной практике речевого общения на русском языке.

Исходя из этого, цели, содержание и структура тестовой проверки определяются с учетом реальной образовательной ситуации, сложившейся в сфере преподавания русского языка как иностранного: материалы, используемые для выявления знаний, умений и навыков абитуриентов по русскому языку, носят коммуникативно-ориентированный характер.

В процессе подготовки к вступительным экзаменам в текущем году необходимо акцентировать

внимание на формировании способности реализовать полученные языковые знания в практической речевой деятельности. Абитуриенты должны уметь понимать содержание прочитанного текста, извлекать из него необходимую информацию, составлять и дополнять диалоги, использовать единицы русского речевого этикета, дополнять и составлять предложения, восстанавливать нарушенную логическую последовательность в расположении частей текста и предложения и т. д.

Абитуриенты также должны уметь производить такие логические операции, как анализ, синтез, обобщение, проведение аналогий, установление причинно-следственных связей.

Перечень знаний, умений и навыков, которыми должны обладать абитуриенты, приводится в соответствующих разделах программы.

Содержание данной программы определено в рамках требований действующих программ и учебников по русскому языку для школ с азербайджанским языком обучения. Включенный в программу материал предоставит абитуриентам возможность в процессе подготовки к вступительным экзаменам повторить и систематизировать приобретенные ими в школьный период обучения языковые знания в области фонетики, орфоэпии, орфографии, лексики, грамматики, закрепить сформированные на их основе речевые умения и навыки.

Тестовая проверка знаний, умений и навыков по русскому языку как иностранному будет проводиться по следующим основным направлениям:

1. Определение уровня языковых знаний в области фонетики, орфоэпии, орфографии, лексики, грамматики русского языка.
2. Выявление уровня развития речевых умений и навыков в рамках предусмотренного школьным курсом русского языка тематического, лексического и грамматического минимумов (использование языка в коммуникативных целях).
3. Выявление этнокультуроведческой компетенции абитуриентов (знание сведений этнокультуроведческого характера).
4. Проверка способностей абитуриентов к логическому мышлению.

Данная программа состоит из трёх разделов:

1. Речевые умения и навыки.
2. Языковые знания в области фонетики, орфоэпии, орфографии, лексики и грамматики.
3. Литература, которой необходимо пользоваться в процессе подготовки к вступительным экзаменам.

I. РЕЧЕВЫЕ УМЕНИЯ И НАВЫКИ

Абитуриенты должны владеть следующими умениями и навыками:

- различать буквы и звуки;
- объяснять значение слов путём их толкования, подбора синонимов и антонимов;
- объяснять значение фразеологизмов;
- определять принадлежность слов к различным частям речи;
- употреблять собственные и нарицательные, одушевлённые и неодушевлённые существительные мужского, женского и среднего рода в форме единственного и множественного числа, существительные, имеющие только одну форму числа (единственное или множественное), разносклоняемые существительные в различных падежных формах;
- употреблять несклоняемые существительные;
- согласовывать прилагательные и порядковые числительные с существительными;
- сочетать количественные числительные с существительными;
- употреблять предусмотренные программой местоимения;
- употреблять предусмотренные программой формы глаголов;
- использовать предусмотренные программой предлоги и союзы;
- дифференцировать предложения по цели высказывания;
- дополнять и составлять предложения различного типа;
- использовать единицы русского речевого этикета;
- дополнять и составлять диалоги;
- понимать содержание текстов общественно-политического, социально-культурного, научно-популярного и обиходно-бытового характера;
- понимать содержание текстов, содержащих страноведческую информацию;
- извлекать из текста необходимую информацию;
- составлять тексты с использованием предусмотренного программой лексико-грамматического материала;
- употреблять этнокультуроведческий языковой материал (русские пословицы, поговорки, фразеологизмы);
- выбирать правильный вариант перевода (с азербайджанского языка на русский);
- понимать значение основных лингвистических понятий, усвоение которых предусмотрено программами и учебниками по русскому языку, проводить аналогии с родным языком;
- производить различные логические операции (анализ, синтез, обобщение, проведение аналогий, установление причинно-следственных связей), делать выводы и умозаключения, оценивать правильность утверждений на основе предусмотренного программой лексико-фразеологического и грамматического материала.

II. ЯЗЫКОВЫЕ ЗНАНИЯ

Фонетика. Орфоэпия. Орфография.

Звуки речи и буквы. Гласные звуки. Правописание безударных гласных *о* и *е*. Согласные звуки (твёрдые и мягкие, звонкие и глухие).

Оглушение и озвончение согласных.

Буквы, не обозначающие звуков речи (*ь, ъ*). Функции буквы *ь*: смягчающая (*большой, сентябрь*), разделительная (*семья, друзья*), грамматическая (*ночь, рожь*). Разделительная функция буквы *ъ* (*подъём, объяснение*).

Гласные с двойной функцией (*е, ё, ю, я*).

Правописание гласных после шипящих *ж, ш, ч, щ* (*жизнь, машина, чашка, рожа, чудо, щука*) и *ц* (*цирк, цифра, цыплёнок*).

Лексикология. Фразеология.

Лексическое значение слова. Многозначные слова (*спутник, земля*).

Прямое и переносное значение слова (*золотое кольцо – золотое сердце, тяжёлая сумка – тяжёлая жизнь*).

Синонимы. Антонимы.

Фразеологизмы.

Пословицы и поговорки.

Состав слова.

Основа и окончание. Корень. Однокоренные слова (*род, родина, родственник, родной*). Приставка (*о-, от-, до-, у-, по-, под-, про-, за-, на-, над-, в- (во-), с- (со-), вы-, к-, при-, пре-, пере-*). Суффикс (*-тель-, -арь, -ость/-есть, -ок, -ник, -ик-, -чик-, -щик-, ниц-, -ов, -ев-, -ан-, -ян-, -ин-, -к-, -ск-*).

Грамматика.

Морфология. Самостоятельные части речи.

Имя существительное.

Собственные (*Азербайджан, Каспий, Таур, Лейла* и др.) и нарицательные (*площадь, гений, мужество*), одушевлённые (*дочь, люди, медведь, орёл*) и неодушевлённые (*страна, озеро, шахматы, народ, молодёжь*) существительные.

Род имён существительных: мужской (*портрет, юноша, дядя, герой, воробей, гений, апрель, учитель, плац, путь, словарь*); женский (*парта, радость, свежесть, ночь, тетрадь, земля, армия*); средний (*здание, ружьё, дело, море*; существительные на *-мя*: *имя, время, знамя, племя* и др.).

Число имён существительных (*газета – газеты, земля – земли, учебник – учебники, дом – дома, мать – матери, дочь – дочери, здание – здания, озеро – озёра, яблоко – яблоки, дерево – деревья, день – дни, имя – имена, человек – люди*). Существительные, имеющие форму: а) только единственного числа (*нефть, дружба, плавание*); б) только множественного числа (*каникулы, сумки, ножницы*).

Склонение имён существительных. Разносклоняемые (*имя, знамя, путь* и др.) и –особо склоняемые существительные (*история, задание*).

Несклоняемые существительные (*такси, кафе*).

Имя прилагательное.

Общее понятие о качественных (*большой, белый, высокий, тихий*) и относительных прилагательных (*деревянный, книжный, утренний, зимний, лесной*).

Сравнительная степень прилагательных (*интересный – интереснее, более интересный, менее интересный; плохой – хуже, хороший – лучше, маленький – меньше*).

Краткая форма прилагательных (*красив, красива, красиво, красивы; холоден, холодна, холодно, холодны*).

Склонение прилагательных. Согласование прилагательных с существительными в роде, числе и падеже (*интересная работа, интересный спектакль, интересное занятие, интересные книги*).

Имя числительное.

Количественные (*один, одиннадцать, сто, двести тридцать*) и порядковые (*первый, одиннадцатый, сотый, двести тридцатый*) числительные.

Склонение числительных.

Употребление числительных с существительными (*один день, одна дорога, одно слово, одни сутки; два друга, два слова, две подруги; оба спортсмена, оба окна, обе сестры; десять книг, сто дней, тысяча килограммов; первая учительница, первый звонок, первое число, первые каникулы; один год, два – три – четыре года; пять – двадцать, сто сорок лет*).

Местоимение.

Личные (*я, ты, он, она, оно, мы, вы, они*), притяжательные (*мой, твой, свой, наш, ваш, его, её, их*), указательные (*этот, тот, столько, такой*), отрицательные (*никто, ничто, некого, нечего, никакой, ничей*), вопросительные (*кто? что? какой? который? чей? сколько?*), относительные (*кто, что, какой, который, чей, сколько*), определительные (*весь, всякий, другой каждый, самый*) местоимения. Возвратное местоимение *себя*.

Склонение местоимений.

Глагол.

Неопределённая форма глагола (*говорить, читать, заболеть, писать, пить, спать, хотеть, бежать, дать, есть, сесть, найти, печь, нести, везти, крикнуть*).

Возвратные глаголы (*радоваться, извиниться, надеяться*).

Категория вида глагола. Несовершенный и совершенный вид (*рассказывать – рассказать, приносить – принести, толкать – толкнуть, строить – построить, говорить – сказать*).

Категория времени глагола. Настоящее (*играет, идёт, может, пьёт, ест, везёт, несёт, спасает, печёт, умывается*), прошедшее (*играл, шёл, мог, пил, ел, принёс, вёз, спас, пёк, умывался*), будущее (*будет играть, сыграет; будет идти, пой-*

дёт; будет пить, выпьёт; будет есть, съест; будет везти, привезёт; будет нести, принесёт; будет спасать, спасёт; будет умываться, умоется) время глагола.

Спряжение глагола.

Наклонения глагола: изъявительное (*читаю, читал, буду читать, прочитаю*), условное (*прочитал бы, встретился бы*), повелительное (*читай – читайте, иди – идите, познакомь – познакомьте, поздоровайся – поздоровайтесь*).

Правописание частицы **не** с глаголами (*не понимает, не скажет, не ходи, не играй, не смейся; нездоровится*).

Наречие.

Разряды наречий по значению: времени (*завтра, утром, поздно*), места (*здесь, далеко, направо, вверх, отсюда*), образа действия (*вслух, медленно*), причины (*сгоряча*), цели (*нарочно, назло*), меры и степени (*очень, чрезвычайно*).

Служебные части речи.

Предлог (*на, за, в (во), у, из, до, после, мимо, вокруг, около, напротив, по, к, с (со), над, под*).

Союз.

Сочинительные союзы (*и, да (=и), также, тоже, а, но, да (=но), зато, однако, или*).

Подчинительные союзы (*когда, пока, так как, потому что, чтобы, если, несмотря на то что, как, что и др.*).

Частица. Употребление частиц (*даже, давай (те), пусть, вот, бы (б), не, ни*).

Синтаксис.

Словосочетание (*умный человек, мой друг, его книга, её ручка, их вещи, эта книга, тот словарь, один день, двенадцатый месяц, написать письмо, гимн страны, говорить громко, читать вслух, позвонить ему*).

Простое предложение.

Типы предложений по цели высказывания: повествовательные, вопросительные, побудительные.

Главные члены предложения.

Подлежащее (*Студенты* занимаются в электронной библиотеке университета; Я изучаю русский язык).

Сказуемое: простое глагольное (*Спортсмены тренируются на республиканском стадионе*), составное глагольное (*Я хочу поступить в экономический университет*), составное именное (*День был солнечный*).

Второстепенные члены предложения.

Дополнение (*Я написала письмо; Вчера брат позвонил ему; Он встретился с другом*).

Определение (*Мы живём в высотном доме; Сегодня после первого урока школьники пойдут на экскурсию; Мой друг учится в Москве; Желание учиться не покидало меня; Мне нравится варенье из клубники*).

Обстоятельство (времени – *Я проснулся ут-*

ром; места – Оставь книги на столе; Иди вперёд; Он приехал издалека; образа действия – Не говори громко; Пойдём пешком; причины – Она пела от радости; Он сделал это поневоле; цели – Мы вышли погулять; Он сделал это мне назло; условия – Мы вернёмся в случае ухудшения погоды; меры и степени – Ты идёшь слишком быстро; Этот город очень красивый).

Однородные члены предложения (В саду росли розы, гвоздики и тюльпаны; Девушка встала и подошла к окну; Отец купил фрукты и овощи; Помню раннее, свежее, тихое утро; На концерте выступали артисты из Азербайджана и России; Он говорил громко и взволнованно).

Обращение (Здравствуйте, дорогие друзья! Доброе утро, Заур! Ирина Ивановна, вы пойдёте на концерт?).

Односоставное предложение (Зима; Вот школа; Цыплят по осени считают; Завтра иду в театр; Пойдёшь со мной?; Не скучай!; Школу отремонтируют летом; Буду рад вас видеть; Мне нездоровится).

Сложное предложение.

Сложносочинённое предложение (Солнце скрылось, и небо потемнело; Я вернулся домой, а брат пошёл на тренировку; У него было мало времени, но он смог хорошо подготовиться к экзамену; Всё проходит, да не всё забывается).

Сочинительные союзы (соединительные, противительные, разделительные) в сложносочинённом предложении.

Сложноподчинённое предложение.

Типы придаточных предложений: подлежащее (Тот, кто лишён истинных друзей, поистине одинок), сказуемое (Каков вопрос, таков ответ), определительное (Дом, в котором я вырос, находится недалеко от бульвара), дополнительное (Ариф узнал, что его друг успешно сдал экзамен), обстоятельственное (места – Летом я поеду туда, где прошло моё детство; времени – Он вернулся поздно, когда все уже спали; меры и степени – Удар был настолько сильным, что вратарь не успел среагировать на него; причины – Я пошёл в библиотеку, потому что мне нужно было написать доклад; образа действия – Он поступил так, как я ему посоветовал; цели – Я обратился к другу, чтобы он помог мне решить эту проблему; условия – Если ты опоздаешь, я подожду тебя).

Подчинительные союзы и союзные слова в сложноподчинённом предложении.

Бессоюзное сложное предложение. (Я не ошибся: он смог правильно ответить на вопросы; Наступила осень, дни стали короче; Лес рубят – щепки летят).

Речевой этикет. Приветствие, прощание, пожелание, поздравление, просьба, благодарность.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабаев И., Векилова Л. Русский язык. Учебник для 5 класса. – Баку: «Асполиграф», 2006.
2. Джафаров М., Сулейманов С. Русский язык. Учебник для 6 класса. – Баку: «Асполиграф», 2006 – 2012.
3. Мирзоев С., Исламова С. Русский язык. Учебник для 7 класса. – Баку: «Асполиграф», 2007.
4. Сафарова Н., Аббасова С. Русский язык. Учебник для 8 класса. – Баку: «Асполиграф», 2007.
5. Сулейманов С., Гамидова А. Русский язык. Учебник для 9 класса. – Баку: «Асполиграф», 2007.
6. Гамидов И., Джалалова И. Русский язык. Учебник для 10 класса. – Баку: «Тэхсил», 2008.
7. Пашаева А., Бедалова Н., Кулиева Х. Русский язык. Учебник для 11 класса. – Баку: «Чашыоглу», 2011.
8. Русский язык (для азербайджанского сектора). Тестовые задания. 7 класс. Специальный выпуск журнала «Абитуриент» – 2011.

ДОПОЛНИТЕЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Бедалов Ч., Бедалова Н. Русский язык. Учебник для 5 класса. – Баку: «Кёвсяр», 2012.
2. Бедалов Ч., Бедалова Н., Гусейнова С. Русский язык. Учебник для 6 класса. – Баку: «Кёвсяр», 2013.
3. Пашаева А., Бедалова Н., Кулиева Х. Русский язык. Учебник для 7 класса. – Баку: «Хазар», 2011.
4. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 8 класса. – Баку: «Чашыоглу», 2011.
5. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 9 класса. – Баку: «Чашыоглу», 2011.

Программа вступительного экзамена по русскому языку для азербайджанских школ составлена на базе учебной программы для общеобразовательных школ с азербайджанским языком обучения, утвержденной Министерством образования Азербайджанской Республики, и принята после широких обсуждений на научно-методическом семинаре по русскому языку при ГКПС.

Руководитель семинара канд. пед. наук
Н.Ч. Бедалова

ГКПС выражает глубокую благодарность участникам семинара, принявшим участие в составлении и обсуждении данной программы.

ƏRƏB DİLİ

FONETİKA

Səs-hərf münasibəti. Qısa və uzun saıtlər. Saıtlərin yazıda ifadəsi. Hərəkələr-الحركات. Azərbaycan dilində oxşarı olan və olmayan ərəb dili samitləri. Bəzi ərəb dili samitlərindən əvvəl və ya sonra gələn [ə], [ə̄], [i] və [ī] saıtlərinin qalınlaşması. İkişəkili və dördşəkili hərfələr. Şəmsiyyə və qəməriyyə samitlər- الحروف الشمسية و القمرية. [au] diftonqu və [ey] səs birləşməsi. **Əlif, vav** və **yə** hərfələrinin vəzifələri, وري حروف العلة.

Həmzə samiti-الهمزة. Dayaqsız və dayaqlı həmzə. Heca. Vurgu.

LEKSİKA

Sözün orfoqrafik xüsusiyyəti. Sözün kök və əlavə samitləri. Ərəb dilində sözlərin əsasən üç və ya dörd, bəzən isə iki samitdən ibarət olması, idiomlar, alınma sözlər, sinonimlər (المترادفات), antonimlər (الضدات) və omonim sözlər. Sabit söz modelləri. Xüsusi işlənmə qaydaları olan leksik vahidlər (məsələn: شَيْءٌ sözünün işlədilməsi, "ya ... ya da", nə ... nə də..., gəlincə isə... ifadələri: و ... ولا ; أما ... فـ ; إمّا ... إمّا ; لا və s.). Müasir Azərbaycan dilində işlədilən ərəb söz və ifadələri. كَانْ felinin iştirak etdiyi ifadələr.

QRAMMATİKA(النحو)

MORFOLOGİYA(الصرف)

İsim(الاسم). Ümumi isim (اسم الجنس). Xüsusi isim (اسم العلم) Xüsusi isimlərin uzlaşan təyini söz birləşməsində işlədilməsi. İsimlərin qrammatik cinsi في التذكير والتانيث. Tə-mərbütənin (ة) müxtəlif mənalarda işlədilməsi. Qrammatik cinsin mənaya görə fərqləndirilməsi. Müzəkkər və müənnəs isimlər (الاسماء المذكرة والمؤنثة). İsmın müəyyənliyi və qeyri-müəyyənliyi (المعرفة والنكرة). Ad qruplu sözlərin təkidi(المفرد), təsniyəsi (المتنى) və cəmi (الجمع). Düzgün cəm (الجمع السالم) və sınıq cəm (الجمع المكسر). İsmın hallanma növləri (اعراب الاسماء): üçhallı hallanma, ikihallı hallanma (غير المنصرف), tərkihi hallanma, hallanmayan ad qruplu sözlər. İkihallı sözlərin üçhallıya çevrilməsi. Sabit modelli isimlər. Məkan və ya zaman bildirən isim modelləri (اسم المكان والزمان) Alət bildirən isim modelləri (اسماء الالات) Peşə sahibini bildirən isim modeli. Sahib mənəli sözlər. ذَاتٌ və ذُو sözlərin işlədilməsi. Mürəkkəb isimlər .

Sifət(الصفة). Nisbi sifətlər (الاسم المنسوب) Rəng və ya fiziki nöqsan bildirən sifətlər. Sifətin qrammatik cinsi (التذكير والتانيث في الصفة). Sifətin hallanma növləri (اعراب الصفة) Üç hallı sifətlər. İkihallı sifətlər. Sifətin sonrakı isimlə izafəti. Mürəkkəb sifət.

غَيْرٌ sözü ilə başlanan mürəkkəb sifətlər. Sifətlərin

dərəcələri (اسم التفضيل). Üstünlük dərəcəsinin morfoloji və təsviri yolla ifadəsi. Fail və məfular (الفاعل والمفعول).

Say(الاعداد). Sıra sayları(الاعداد الترتيبية) və onların işlədilmə qaydası. Saatların dəqiqələrlə birlikdə ifadəsi (معرفة الوقت) Ayın, ilin tarixlərinin göstərilməsi. Miqdar sayları (الاعداد الاصلية) və onların isimlərlə işlədilməsinə görə dörd qrupa bölünməsi (الاعداد والمعدود) Kəsir sayları (الاعداد الكسرية) Bölüşdürücü say. Faizlərin ifadəsi.

Əvəzlik(الضمائر المنفصلة). Şəxs əvəzliləri (الضمائر ادوات) işarə əvəzliləri (اسماء الاشارة) və sual sözləri (الاستفهام). İşarə əvəzlilərinin mübtədə və təyin kimi işlədilməsi. Bitişən əvəzlilər (الضمائر المتصلة). Bitişən əvəzlilərin ön qoşmalarla, köməkçi nitq hissələri, isimlərlə və fellərlə işlədilməsi. Bitişən əvəzlilərin «öz» mənasını bildirməsi. III şəxs əvəzlilərinin ismi cümlədə xəbər şəkilçisi kimi işlədilməsi. Nisbi əvəzlilər (الاسماء الموصولة).

Zərf(الظرف). Zərflərin təsirlik hal vasitəsi ilə əmələ gəlməsi və önqoşmalı zərflər. Zərflik kimi işlədilən söz birləşmələri. Hal zərfliyi. Mütləq tamamlıq (المفعول المطلق).

Fel(الفعل). Ərəb dilində fellərin üçsamitli (الافعال الثلاثية) və ya dördsamitli (الافعال الرباعية) olması. Salim fellər (الافعال غير السالمة) və qeyri-salim fellər (الافعال السالمة). Sadə fellər (الفعل المجرد) və düzəltmə fellər (الفعل المزيد فيه). I bab üçsamitli və dördsamitli salim fel modelləri. I bab salim fellərin keçmiş zamanı (الفعل الماضي) , indiki-gələcək zamanı (المستقبل) və qəti-gələcək zamanı (الفعل المضارع) Felin zamanlarının inkar formaları(نهي الفعل). I bab fellərin məsdər (المصدر), fail(الفاعل) və məful(المفعول)formaları. Məsdərlərin işlədilməsi (استعمال المصادر). Üçsamitli salim fellərin düzəltmə babları (الفعل المزيد فيه). Düzəltmə bab fellərinin keçmiş və indiki-gələcək zamanda təsiri (تصريف الفعل المزيد فيه في الماضي والمضارع) Düzəltmə babların məsdər, fail və məful formaları. Önqoşmalı fellər. Təsirli fellər (الفعل المتعدي) və təsirsiz fellər(الفعل اللازم). Salim fellərin arzu (فعل الامر) və şərt (الفعل المجزوم) və əmr (فعل الامر) formaları. Arzu və şərt formalarından istifadə edilməsi şərait. Əmr formasının morfoloji və təsviri yolla əmələ gəlməsi. İnkərlı əmr (نفي الامر). Salim fellərin sadə və düzəltmə bablarda məchul növü (الفعل مجهول). Köməkçi fellər (كان واخواتها). Qeyri-salim fellərin təsnifatı غير الافعال السالمة. Həməzəli fellər (الفعل المهموز). Boş (الفعل الاجوف) və misal fellər (الفعل المثال) və bu köklərdə baş verən fonetik dəyişikliklər. وَجَدَ felinin müxtəlif mənada işlədilməsi.

Köməkçi nitq hissələri(الحروف) Bağlayıcılar, ön qoşmalar حروف الجر və onların cümlədə rolu, birləşən və ayrı yazılan ön qoşmalar. Ədatlar (الادوات). İnkə ədatları (أدوات النهي) inkar ədatlarının işlədilməsi.

SİNTAKSİS

Söz birləşməsi. Uzlaşan təyini söz birləşməsi عبارة نعتية. Bitişən əvəzlilik sözlərin uzlaşan təyini söz birləşməsi tərkibində işlənməsi. İzfəfət və onun növləri (الاضافة وانواعها). Çoxtərəfli izfəfət. Həmcins üzvlü izfəfət. Tərəflərindən biri isim olmayan izfəfət. Qarışıq təyini söz birləşmələri.

Cümlənin baş üzvləri və onların ifadə vasitələri. Köməkçi fellərin işlənməsi (كان واخواتها). Tərkibi xəbər. Vasitəli tamamlığın ifadəsi.

İsmi cümlə الجملة الاسمية. Xəbərin ad qruplu sözlə (isim, sifət, say, əvəzlilik və zərff) ifadə edilməsi. Sadə müxtəsər ismi cümlədə söz sırası (ترتيب الكلمات في الجملة الاسمية البسيطة).

Sual cümləsi (الجملة السؤالية). Sual cümləsinin ifadə vasitələri.

Feli cümlə (الجملة الفعلية). Feli cümlələrdə söz sırası

Mürəkkəb cümlə (الجملة المركبة). Tabesiz və tabeli mürəkkəb cümlələr. Mübtəda, zaman, məqsəd, tamamlıq (الجملة الواقعة مفعولا به), təyin (الجملة الواقعة نعنا), şərt (الجملة الشرطية), hal (الجملة الواقعة حالا) budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrin yaranma üsulları. كَلْمًا bağlayıcılı tabeli mürəkkəb cümlə.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. II sinif. Bakı. «Maarif», 1993.
2. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. III sinif. Bakı. «Maarif», 1992.
3. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. IV sinif. Bakı. «Maarif», 1992.
4. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. V sinif. Bakı. «Maarif» 1993
5. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. VI sinif. Bakı. «Maarif», 1994.

Ərəb dili fənnindən qəbul imtahanı proqramı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təsdiq etdiyi ümumtəhsil məktəblərinin fənn proqramları və dərsləklər əsasında tərtib edilmiş və Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının ərəb dili fənni üzrə elmi-metodiki seminarında geniş müzakirələrdən sonra qəbul olunmuşdur. Seminarın rəhbəri: filologiya elmləri doktoru M.Q.Qənbərli.

Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının rəhbərliyi proqramın tərtibində və təkmilləşdirilməsində zəhməti olan seminar iştirakçılarna dərin minnətdarlığını bildirir.

PROQRAMA ƏLAVƏ

(QRAMMATİK TERMİNLƏR LÜĞƏTİ)

1. Fonetika	علم الأصوات اللغوية
2. Ərəb hərfləri	الحروف العربية
3. Azərbaycan dilində oxşarı olan və olmayan ərəb hərfləri	الحروف العربية المشابهة و غير المشابهة بالحروف الأدرى بالجنانية
4. Səs	صوت (أصوات)
5. Hərəkətlər	الحركات
6. Fəthə	فتحة
7. Kəsərə	كسرة
8. Damma	ضمة
9. Sükun	جرم
10. Təşdid	شدة، تشديد
11. Uzunluq bildirən hərf(lər)	حرف(حروف) المد

12. Samit hərf	حرف صامت
13. Sait hərf	حرف صوتي
14. Şəmsiyyə və qəməriyyə samitlər	الحروف الشمسية و الحروف القمرية
15. Əlif, vav və yə hərflərinin vəzifələri	وظائف حروف ا، و، ي
16. Diftonq	إدغام حرفي العلة
17. Birləşdirici həmzə	همزة الوصل
18. Ayırıcı həmzə	همزة القطع
19. Dayaqsız həmzə	همزة على السطر
20. Dayaqlı həmzə	همزة على الحرف
21. Həmzə dayağı	إرتكاز للهمزة
22. Heca	مقطع (مقاطع) كلمة
23. Vurğu	النبرة
24. Kök samiti	حرف أصلي
25. Leksika	مثنى اللغة
26. İsim	الإسم
27. Sözüün kök və əlavə samitləri	الحروف الأصلية و المزيدة للكلمات
28. Üçsamitli	ثلاثية الأصل
29. Dördsamitli	رباعية الأصل
30. Alınma sözlər	الكلمات الدخيلة
31. Sinonimlər	(المترادفات)
32. Antonimlər	ضد (أضداد)، مضاد
33. Omonimlər	مشتراك (ات) لفظي
34. İdiomlar	عبارات اصطلاحية
35. Model (lər)	وزن (أوزان)، قلب، صيغة، صيغ
36. Modelə uyğun	موزون
37. Qrammatika	علم النحو
38. İsim	الإسم
39. Xüsusi isim	إسم العلم
40. Ümumi isim	إسم الجنس
41. Tə-mərbütə	تاء مربوطة
42. Müənnəs söz	كلمة مؤنثة
43. Müzəkkər söz	كلمة مذكرة
44. Müştərək cinsli söz	كلمة مشتركة الجنس
45. Müənnəslik əlaməti	علامة التأنيث
46. Müəyyənlik	المعرفة
47. Müəyyənlik artıqlı	"ال" المعرفة
48. Qeyri-müəyyənlik	النكرة
49. Tək	المفرد
50. Təsniyə	المثنى، التثنية
51. Cəm	الجمع
52. Düzgün cəm	الجمع السالم
53. Sınıq cəm	الجمع المكسر
54. Hallanma	الإعراب، الصرف
55. Adlıq hal	مرفوع
56. Yiyəlik hal	مجرور
57. Təsirlik hal	منصوب
58. Əvəzedici tənvin	تنوين العوض
59. Üçhallı	منصرف، بثلاث علامات الإعراب
60. İkihəllı	غير المنصرف
61. Hal əlaməti olmayan	بلا علامة الصرف
62. Məkan və zaman bildirən isimlər	أسماء المكان و الزمان
63. Alət bildirən isimlər	أسماء الآلات
64. Peşə sahibi bildirən sözlər	أسماء الصناعات
65. Mürəkkəb isimlər	الأسماء المركبة
66. Sifət	الصفة، النعت
67. Nisbi sifətlər	الإسم المنسوب
68. Sifətin isimlə izafəti	إضافة الصفة بالأسماء

69.	Mürəkkəb sifət	الصفة المركبة	130.	İkiqat qeyri-salim fel	الفعل غير السالم مرتين
70.	Müqayisə dərəcəsi	دَرَجَةُ التَّفْضِيلِ النَّسْبِيِّ	131.	Köməkçi nitq hissələri	الخُرُوفُ
71.	Üstünlük dərəcəsi (morfoloji)	إِسْمُ التَّفْضِيلِ (المُورْفُولُوجِي)	132.	Ön qoşma(lar)	حرف (حروف) الجَزْرِ
72.	Üstünlük dərəcəsi (təsviri)	إِسْمُ التَّفْضِيلِ (التَّصْوِيرِي)	133.	Bağlayıcı(lar)	حرف (حروف) العَطْفِ
73.	Rəng bildirən sifətlər	إِسْمُ اللَّوْنِ	134.	Ədat(lar)	أداة(أدوات)
74.	Fail	إِسْمُ الْفَاعِلِ، فاعل	135.	İnkər ədat(lar)ı	أداة(أدوات) النِّفْيِ
75.	Məful	إِسْمُ الْمَفْعُولِ، مفعول	136.	Mütləq inkər	لا البترية
76.	Say(lar)	عَدَدُ(الأعداد)	137.	Şərt forması ilə işlənən ədatlar	أدوات الجَزْمِ
77.	Sıra sayları	الأعداد التَّرتِيبِيَّة	138.	Arzu forması ilə işlənən ədatlar	أدوات النَّصْبِ
78.	Miqdar sayları	الأعداد الأَصْلِيَّة	139.	Sual ədatları	أدوات الإِسْتِفْهَامِ
79.	Kəsr sayları	الأعداد الكسرية	140.	Uzlaşan təyini söz birləşməsi	العبارة النَّعْتِيَّةُ الْمُتَطَابِقَةُ
80.	Bölüşdürücü saylar	الأعداد التَّوْزِيعِيَّة	141.	Uzlaşma	مُطَابَقَةٌ
81.	Faiz	نِسْبَةٌ مِئْوِيَّة	142.	Sifətin isimlə uzlaşması	مطابقة النَّعْتِ و المَنْعُوتِ
82.	Sayılan (isim)	المَعْدُود	143.	Təyinlənən (isim)	المَوْصُوفِ، المَنْعُوتِ
83.	Əvəzlik(lər)	الضَّمِيرِ (الضَّمَائِرِ)	144.	Söz birləşməsi	عِبَارَةٌ لُفْظِيَّةٌ
84.	Şəxs əvəzlikləri	الضمائر المنفصلة	145.	İzafət	الإِضَافَةُ
85.	Bitişən əvəzliklər	الضمائر المتصلة	146.	Sadə izafət	الإضافة البسيطة
86.	I şəxs	مُتَكَلِّمٌ (ة)	147.	Çoxtərəfli izafət	الإضافة الكثيرة الجوانب
87.	II şəxs	مُخَاطَبٌ (ة)	148.	Həmcins üzvlü izafət	الإضافة بأَعْضَاءٍ مُتَحَاوِسَةٍ
88.	III şəxs	غَائِبٌ (ة)	149.	Qarışıq təyini söz birləşməsi	الإضافة بِالنَّعْتِ
89.	İşarə əvəzlikləri	إِسْمُ (اسماء) الإِشَارَةِ	150.	Mübtəda	مُبْتَدَأٌ
90.	Nisbi əvəzliklər	إِسْمُ (اسماء) المَوْصُولِ	151.	Köməkçi mübtəda	المُبْتَدَأُ المَسَاعِدِ
91.	Aid əvəzlik	ضَمِيرٌ عَائِدٌ	152.	Fail, feli cümlənin mübtədası	فَاعِلٌ
92.	Sual əvəzliyi	إِسْمُ (حَرْفِ) الإِسْتِفْهَامِ	153.	Xəbər	خَبَرٌ
93.	Zərf	الظَّرْفُ (الظَّرُوفُ)	154.	Tamamlıq	مفعول به
94.	Fel	الفِعْلُ (الأفعال)	155.	Hal zərfliyi	ظرف الحال
95.	Üç kök samitli fel	الفعل الثلاثي الأصل	156.	Mütləq tamamlıq	المفعول المطلق
96.	Dörd kök samitli fel	الفعل الرباعي الأصل	157.	Səbəb və məqsəd zərfləri	مَفْعُولٌ لِأَجْلِهِ، ظَرْفٌ السَّبَبِ و القصد
97.	Felin birinci kök samiti	فَاءُ الفِعلِ	158.	İsmi cümlə	جملة اسمية
98.	Felin ikinci kök samiti	عَيْنُ الفِعلِ	159.	Feli cümlə	جملة فعلية
99.	Felin üçüncü kök samiti	لَامُ الفِعلِ	160.	Tabeli mürəkkəb cümlə	جملة مُرَكَّبَةٌ تَابِيعَةٌ
100.	Salim fel	فعل سالم	161.	Tamamlıq budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الجملة الواقعة مفعولا به
101.	Qeyri-salim fel	فعل غير سالم	162.	Təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الجملة الواقعة نعتا
102.	Sadə fel(I bab)	فعل مُجَرَّدٌ	163.	Zərf budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الجملة الظرفية
103.	Düzəltmə bab fellər	فعل المَرِيدٌ	164.	Şərt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الجملة الشرطية
104.	Bab	باب	165.	Hal budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الجملة الواقعة حالا
105.	Köməkçi fel	فعل مُسَاعِدٌ	166.	Zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الجملة الواقعة ظرف الزمان
106.	Başlangıç felləri	أفعال الشَّرُوعِ	167.	Səbəb və məqsəd budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الجملة الواقعة ظرف السبب و القصد
107.	Davamiyyət felləri	أفعال الاستِمْرَارِ	168.	İşlənmə	إِسْتِعْمَالٌ
108.	İndiki zamanda olan fel	فعل مُضَارِعٌ	169.	İfadə	تَعْبِيرٌ (تَعَابِيرٌ) لُفْظِيٌّ، عِبَارَةٌ
109.	Keçmiş zamanda olan fel	فعل مَاضٍ	170.	İşlənmiş	مُسْتَعْمَلٌ
110.	Gələcək zaman	فعل مُسْتَقْبَلٌ	171.	Tamamlamaq	أَكْمَلَ
111.	Felin inkarı	نَفْيُ الفِعلِ	172.	Hallandırmaq	أَعْرَبَ، صَرَّفَ
112.	Məsdər	مَصْدَرٌ	173.	Müxtəlif mənalar	المَعَانِي المُخْتَلِفَةُ
113.	Mim məsdəri	مصدر ميمي	174.	Təyin etmə	عَيَّنَ
114.	Fel təsrifi	تَصْرِيفُ الفِعلِ	175.	Göstərmək, işarə etmə	أَشَارَ
115.	Təsirli fel	الفعل المُتَعَدِّي	176.	Variant, bənd	بَنْدٌ (بنود)، شكل (أشكال)، نوع (أنواع)
116.	Təsirsiz fel	الفعل اللازِمُ	177.	Uyğun, münasib	مُوافِقٌ، مُناسِبٌ
117.	Şərt formasında olan fel	الفعل المُجْرُومُ			
118.	Arzu formasında olan fel	الفعل المَنْصُوبُ			
119.	Əmr forması	الأَمْرُ			
120.	Əmrin inkarı (qadağan)	نَهْيُ الأَمْرِ			
121.	Məchul növ	الفعل المُجْهُولُ			
122.	Həmzəli fel	الفعل المَهْمُوزُ			
123.	I kök samiti həməzli	فعل فاؤه مهموز			
124.	II kök samiti həməzli	فعل عينه مهموز			
125.	III kök samiti həməzli	فعل لامه مهموز			
126.	Müdaaf fel	الفعل المُضَاعَفُ			
127.	Misal fel	ألفعل المِثَالُ			
128.	Boş fel	ألفعل الأَجُوفُ			
129.	Naqis fel	ألفعل النَّاقِصُ			

FARS DİLİ

Fars dilindən qəbul imtahanı proqramı ümumtəhsil məktəblərinin II-XI və V-XI siniflərinin fars dili proqramları əsasında hazırlanmışdır. Abituriyentlərin istifadəsinə verilən bu proqram əvvəlki fars dili proqramlarının təkmilləşdirilmiş variantıdır.

Xatırladıq ki, abituriyentlər qəbul imtahanlarına hazırlaşan zaman proqramda verilmiş fonetik, leksik və qrammatik materialları dərindən mənimsəmək üçün ümumtəhsil məktəblərində istifadə olunan fars dili dərslərinə müraciət etməlidirlər.

DİL MATERİALLARI FONETİKA

Səs və hərf: sait səslər (uzun və qısa saitlər). Diftong. Samit səslər. ک (kaf) və گ (qaf) hərfəri a o u saitlərindən

və həmçinin [^]ou diftonqundan əvvəl gələrkən ک hərfinin «komissiya» sözünün ilk hərfi (k̄) kimi, گ hərfinin isə «qaz» sözündəki (q̄) kimi tələffüz olunması. Qalan bütün məqamlarda (k) və (g) səslərini bildirməsi.

Səs-hərf münasibətləri. Fars hərfəri ilə yazılan sözlərin tərkibində hərfi işarəsi olan səslər, yəni yazılan hərfər və hərfi işarəsi olmayan ə, e, o səsləri. Səzdə hərfərlə səslərin kəmiyyəti.

Bəzi hərfərin bir neçə səsi bildirməsi (məs: و - o, u, v, [^]ou) və əksinə bir neçə hərfin yalnız bir səs bildirməsi: (məs. z səsinin hərfi işarələri: ذ (zal) - ز (ze) - ض (zad) - ظ (za).

Bəzi hərfərin həm sait, həm də samit səsləri bildirməsi (məs. ه (ha) h, e - و (vav) o, u, v, [^]ou - ی (ye) i, y hərfəri).

Fars dilində işlənən "təşdid", "tənvin" və "həmzə" işarələri. ع (eyn) hərfinin saitdən əvvəl tələffüz olunmaması. Bəzi sözlərdə خ (xe) ilə "ا" ələfin arasında yazılan "و" (vav) hərfinin tələffüz olunmaması. (Məs: خواهش - خواندن - خواب - خواهر) Vurğu. Heca. Hecada transkripsiyanın nəzərə alınması.

LEKSİKA

Sözlərin ifadə etdiyi mənalara görə təsnifi: əşya adları, ümumi və xüsusi ad bildirən sözlər (isim); əlamət, rəng və keyfiyyət bildirən sözlər (sifət); kəmiyyət, sıra bildirən sözlər (say); iş, hal, hərəkət bildirən sözlər (fel); hərəkətin icrasının zamanını, məkanını, tərzini və s. xüsusiyyətlərini bildirən sözlər (zərf). Sadə, düzəltmə (ön və son şəkilçilərlə düzələn sözlər) və mürəkkəb sözlər. Sinonim, omonim, antonim sözlər. Fars dilində işlənən ərəb mənşəli sözlər. Məsələn:

شعر - معنا - ظهر - ضربه - غالب - مطبخ - ثروت - تحصیل

GRAMMATİKA

MORFOLOGİYA NİTQ HİSSƏLƏRİ:

İsim. İsmə verilən suallar. İsmın mənaca növləri. Konkret, mücərrəd, ümumi və xüsusi, cəm və toplu

isimlər. Mücərrəd isim düzəldən ی (i) (یای مصدری) şəkilçisini qəbul edən sözlərdə vurğunun yeri. (Məs:

معلمی - خوبی - بزرگی - کودکی və s.) Sonu "a", "u" və "e" saitləri ilə bitən sözlərdə "یای مصدری" - nin yazılış və oxunuşu qaydaları. İsmın qeyri-müəyyənlik kateqoriyası. Vurğunun yeri. (Məsələn:

دانش آموزی - کتابی - آموزگاری - نویسنده ای) İsmın vahidlik kateqoriyası. İsmın kəmiyyət kateqoriyası: İsimlərin fars dilinə mənsub ها (ha), ان (an) və ərəb mənşəli ات (at), ين (in) və ون (un) cəm şəkilçiləri ilə cəmlənmə qaydaları. ان (an) cəm şəkilçisi ilə cəmlənən sözlərin oxunuş və yazılış qaydaları. Sınıq cəm. İsmın quruluşca növləri: sadə, düzəltmə və mürəkkəb isimlər. Mürəkkəb isimlərin tərkib hissələri. Azərbaycan dilindəki ismin hallarının fars dilində qarşılığı və ifadə qaydaları. Yiyəlik halın fars dilində verilməsində əsasən izafət tərkibindən (məs. tələbənin kitabı - کتاب دانشجو), yönülük halda به (be) ön qoşmasından, təsirlik halda را (ra) son qoşmasından, yerlik halda در (dər), çıxışlıq halda از (əz) ön qoşmalarından istifadə olunması. Fars dilində qoşma kimi işlənən bəzi sözlər.

(Məs: جلو - نزد - پهلو - پیش - پشت - سر).

İsmın mənsubiyyət kateqoriyası. Mənsubiyyət şəkilçiləri. İsmın xəbərlilik kateqoriyası. Xəbər şəkilçilərinin oxunuş və yazılış qaydaları.

Sifət. Sifətə verilən suallar. Sifətin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə və mürəkkəb sifətlər. Əlamət, keyfiyyət, oxşarlıq və rəng bildirən sifətlər. Sifətin dərəcələri. Adı, müqayisə (تر - (tər) şəkilçili) və üstünlük (ترین - (tərin) şəkilçili) dərəcəsində işlənən sifətlərin təyini söz birləşmələri tərkibində işlənmə yeri. Nisbi sifətlər. İsmın sonuna vurğulu ی (i) (یای نسبت) şəkilçisini artırmaqla nisbi sifətlərin əmələ gəlməsi.

Məs: چوبی - پشمی - تبریزی - شهری

Layihlik bildirən ی (i) (یای لیاقت) şəkilçisi.

Say. Saya verilən suallar. Sayın mənaca növləri. Miqdar sayları, sıra sayları, kəsr sayları, onluq kəsr və faiz. Təklilər, 11-dən 19-a qədər miqdar saylarının quruluşu, onluqlar, yüzliklər, minliklər, qarışıq-mürəkkəb saylar. Onların rəqəmlərlə və hərfərlə yazılış, oxunuş qaydaları. Sıra saylarının م (om), مین (omin), می (omi) şəkilçiləri ilə əmələ gəlməsi. Miqdar və sıra saylarının söz birləşmələrində işlənmə yeri (yanaşma və izafət əlaqəsində). Ayın və ilin tarixlərinin fars dilində ifadəsi. Vaxtın saat və dəqiqələrlə ifadə qaydaları.

Əvəzlik. Əvəzliyin mənaca növləri. Şəxs əvəzlilikləri, işarə əvəzlilikləri, sual əvəzlilikləri, qeyri-müəyyən əvəzliliklər, qayıdış əvəzlilikləri, təyini əvəzliliklər. Üçüncü şəxsin tək və cəmində işlənən sinonim şəxs əvəzlilikləri.

Fel. Məsdər və onun şəkilçiləri. Felin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə, mürəkkəb fellər. Düzəltmə felləri əmələ gətirmək üçün istifadə olunan ön şəkilçilər: فرو - باز

بر در – Düzəltmə fellərlə onların əmələ gəlməsində iştirak edən sadə fellər arasındakı mənə fərqləri. (məs.: خوردن - xordən, برخوردن - bərxordən).

Fel əsasının alınma qaydası. Felin keçmiş zaman formaları: şühudi keçmiş ماضی مطلق (mazi-ye motləq) və bitməmiş keçmiş ماضی استمراری (mazi-ye estemrari) zaman formalarının təsdiq və inkar forması, vurğunun yeri. Bitməmiş keçmiş zamanın davam forması ماضی مملوس (mazi-ye məlmus). Keçmiş zaman feli sifətinin əmələ gəlmə qaydası. Nəqli keçmiş ماضی نقلی (mazi-ye nəqli) və uzaq keçmiş ماضی بعید (mazi-ye bəid) zamanlarının təsdiq və inkarı və onlarda vurğunun yeri. Feli bağlama. Fellərdən kök alma qaydaları baxımından onların tam, qiyasi (qaydalı) və səmai (qaydasız) qruplara bölünməsi. Felin indiki zamanı زمان حال (zəman-e hal) və onun təsdiq və inkarı, vurğusu. İndiki zamanın işlənmə yerindən asılı olaraq, həm də onun Azərbaycan dilindəki qeyri-qəti gələcək zamanı bildirməsi. Felin indiki zamanının davam forması مضارع مملوس (mozare məlmus). Felin qəti gələcək zaman forması مستقبل (mostəğbəl). Qeyri-qəti və qəti gələcək zaman formalarının təsdiq və inkarı, vurğusu. Felin əmr şəkli. Əmr şəklinin təsdiq və inkarı, vurğusu.

Felin iltizam forması مضارع التزامی (mozare-ye eltezami), onun işlənmə yerləri. İltizam formasının təsdiq və inkar şəkli, vurğunun yeri. Felin vacib, bacarıq, şərt şəkilləri. Vacib şəklini əmələ gətirmək üçün باید (bayəd) və ya بایستی (bayesti), می بایست (mibayest)... sözlərindən, bacarıq şəklini əmələ gətirmək üçün توانستن (təvanestən) felindən, arzu və istək şəklini əmələ gətirmək üçün خواهستن (xastən) köməkçi felindən və ای کاش (ey kaş), کاش (kaş) ədatlarından istifadə edilməsi və onların müxtəlif zamanlarda işlədilməsi. Felin şərt şəklində اگر (əgər), هرگاه (hərgah) və در صورتیکه (dər surətike) bağlayıcılarının işlədilməsi. Felin təsirlik kateqoriyası. Təsirli və təsirsiz fellər. Felin məlum və məchul növləri.

Zərf. Zərfin mənəca növləri: zaman, məkan, miqdar və tərz - hərəkət zərfləri. İnkər və oxşarlıq bildirən zərflər. Zərfin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə, mürəkkəb zərflər.

Qoşma. به (be), با (ba), در (dər), از (əz), برای (bəraye...), مانند (manənd-e...), مثل (məsl-e...) نظیر (nəzir-e) önqoşmaları və را (ra) sonqoşması. Önqoşmaların işlənmə məqamları. Önqoşma kimi işlənən sözlər – söz-qoşmalar: نزد (nəzd), پیش (piş), رو (ru), پهلو (pəhlu), پشت (poşt), سر (sər) və s. Bəzi qoşmaların və söz- qoşmaların izafətlə işlənməsi. Məs.: برای, سر, رو, مانند, پشت, پهلو, نظیر, پیش, مثل نزد,

Bağlayıcı. Bağlayıcıların quruluşca növləri. Sadə və mürəkkəb bağlayıcılar. Tabesizlik əlaqəsi bildirən bağlayıcılar. و (və), هم (həm), نیز (niz), اما (əmma), لاکن (laken), یا (ya) və گاه (qah). Qoşa və daha çox təkrarən işlənən bağlayıcılar (Məsələn: یا... و یا... و s.) Tabelilik əlaqəsi bildirən bağlayıcılar که (ke), وقتیکه (vəqtike), هنگامیکه (henqamike), اگر (əgər), هرگاه (hərgah) və s. Bağlayıcılarda vurğunun yeri.

SİNTAKSİS

Söz birləşmələri. Təyini söz birləşmələri: izafət vasitəsilə əmələ gələn söz birləşmələri, yanaşma əlaqəsi ilə əmələ gələn söz birləşmələri. İzafət tərkibi və izafət zənciri. İzafət tərkibinin yalnız iki tərəfdən ibarət olması.

Məs:

حکایت جالب – اتاق بزرگ – دانش آموزان ممتاز

İzafət zəncirinin isə üç və daha çox tərəfdən ibarət olması.

Məs.: دفتر زبان فارسی؛ دفتر زبان فارسی دانش آموز؛

دفتر زبان فارسی دانش آموز کوشا.

İzafətin ifadə etdiyi mənə əlaqələri.

Yiyəlik, malikiyyət əlaqəsinin مال (mal) sözü ilə ifadə olunması.

Cümlə. Cümlə üzvləri: baş üzvlər – mübtəda, xəbər; ikinci dərəcəli üzvlər – təyin, tamamlıq (vasitəli, vasitəsiz), zərflik.

Nitq hissələri ilə ifadə olunmasına görə xəbərin növləri: feli xəbər – yalnız fel ilə ifadə olunur. İsmi xəbər – feldən başqa digər nitq hissələri ilə ifadə olunur. İsmi xəbər şəkildələrinin tam və qısa formaları.

İnkərlik bildirən نیست (nist) sözünün şəxslər üzrə dəyişməsi.

Sadə cümlə. Sadə müxtəsər və sadə geniş cümlə. Sual cümlələri. Sual cümlələrinin quruluşu. İntonasiya əsasında qurulan sual cümləsi. Nümunə:

این قلم است؟

این حکایت در کتاب زبان فارسی هست؟

Sual əvəzliləri və sual ədatları ilə qurulan sual cümlələri. Sual ədatlarında vurğunun yeri. Nümunə:

الان ساعت چند است؟ پس شما در ردیف چندم نشسته بودید؟ مگر شما "خمسه" نظامی را خوانده اید؟ آیا، روز استراحت به گردش می روی؟

Sual cümlələrinə verilən təsdiq və ya inkar cavab cümlələrinin quruluşu.

Həmcins üzvlü sadə cümlələr. Həmcins mübtədəli, həmcins xəbərli, həmcins tamamlıqlı, həmcins təyinli, həmcins zərflikli cümlələr. Mürəkkəb cümlə. Tabeli və tabesiz mürəkkəb cümlələr. Tabeli mürəkkəb cümlənin tərkib hissələri olan baş və budaq cümlələr. Təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə, onun əmələ gəlmə qaydası, təyin olunan sözün sonunda پای اشاره (ya-ye eşare) adlanan ی (i) şəkilçisinin və که (ke) bağlayıcısının işlənməsi. Təyin budaq cümləsinin, baş cümlənin təyindən başqa bütün üzvlərini (ismi xəbərin ad hissəsini) təyin edə bilməsi. Tamamlıq, zaman, şərt, səbəb, məqsəd və güzəşt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələr. Tabeli mürəkkəb cümlələrin əmələ gəlməsində işlənən bağlayıcılar.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. M. Sultanov, R. Axundova, Fars dili, II sinif. "Maarif", 1993.
2. N. Hatəmi, M. Rəhimov Fars dili, III sinif "Maarif", 1993.
3. T. Rüstəmov. Fars dili. IV sinif (təmayül məktəblər üçün). "Maarif", 1992.
4. T. Seyidov, Fars dili, V sinif. «Maarif», 1993.
5. H. Mahmudov, T. Seyidov, R. Axundov. Fars dili. VI sinif. "Maarif", 1991.
6. A. Ələkbərova, M. Məmmədova. Fars dili. VII sinif. "Maarif", 1991.

7. A.Ələkbərova, S.Hüseynli. Fars dili. V III sinif. "Maarif", 1993.
 8. N.Hatəmi, Ş.Şirəliyev. Fars dili. IX sinif. "Maarif", 1993.
 9. N.Hatəmi, Ş.Şirəliyev. Fars dili. X sinif. "Maarif", 1994.
 10. N.Hatəmi, Ş.Şirəliyev. Fars dili. XI sinif. "Maarif", 1996.

Fars dili fənnindən qəbul imtahanı proqramı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təsdiq etdiyi ümumtəhsil məktəblərinin fənn proqramları və dərslilər əsasında tərtib edilmiş və Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının fars dili fənni üzrə elmi-metodik seminarında geniş müzakirələrdən sonra qəbul olunmuşdur. Seminarın rəhbəri F.B.Firidova Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının rəhbərliyi proqramın tərtibində və təkmilləşdirilməsində zəhməti olan seminar iştirakçılarna dərin minnətdarlığını bildirir.

PROQRAMA ƏLAVƏ

(QRAMMATİK TERMİNLƏR LÜĞƏTİ)

1. Fonetika	آواشناسی
2. Transkripsiya	آوانویسی
3. Leksika	لغت
4. Leksikologiya	واژه شناسی
5. Qrammatika	دستور
6. Morfologiya	صرف
7. Sintaksis	نحو
8. Diftonq	دیفتنگ
9. Səs və hərf	صدا و حرف
10. Sait	مصوت
11. Samit	صامت
12. Uzun saitlər	مصوت های بلند
13. Qısa saitlər	مصوت های کوتاه
14. Təşdid işarəsi	اشاره تشدید
15. Tənvin işarəsi	اشاره تنوین
16. Həmzə işarəsi	اشاره همزه
17. Vurğu	تکیه (ضریبه)
18. Heca	هجا
19. Şəkilçi	وند
20. Ön şəkilçi	پیشوند
21. İç şəkilçi	میانوند
22. Son şəkilçi	پسوند
23. Sözdüzəldici şəkilçi	وند واژه ساز
24. Ərəb mənşəli sözlər	کلمات عربی
25. Qohum sözlər	کلمات هم خانواده
26. Sinonim sözlər	کلمات مترادف
27. Antonim sözlər	کلمات متضاد
28. Omonim sözlər	کلمات متشابه
29. Nitq hissələri	اجزای کلام
30. Nitq hissəsi	جزء کلام
31. Tərkib hissələri	اجزای ترکیب
32. İsim	اسم
33. Sadə isimlər	اسامی ساده

34. Düzəltmə isimlər	اسامی مشتق
35. Mürəkkəb isimlər	اسامی مرکب
36. Cəm şəkilçiləri	وندهای جمع
37. Düzgün cəm forması	جمع مصحح
38. Sınıq cəm forması	جمع مکسر
39. Mücərrəd isimlər	اسامی معنی
40. Konkret isimlər	اسامی ذات
41. İsimlərin cəmlənməsi	جمع اسامی
42. Toplu isimlər	اسامی گروهی
43. Ümumi isimlər	اسامی عام
44. Xüsusi isimlər	اسامی خاص
45. Qeyri-müəyyənlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi	یای نکره
46. Vahidlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi	یای وحدت
47. İşarə bildirən "ی" (i) şəkilçisi	یای اشاره
48. Nisbi sifət əmələ gətirən "ی" (i) şəkilçisi	یای نسبت
49. Mücərrədlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi	یای مصدری
50. Layiqlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi	یای لیاقت
51. Mənsubiyyət şəkilçiləri	ضمایر متصله
52. Mənsubiyyət şəkilçisi	ضمیر متصله
53. Xəbərlilik kateqoriyası	رابطه خبری
54. Sifət	صفت
55. Sifətin quruluşca növləri	انواع ساختمان صفت
56. Sadə sifətlər	صفات ساده
57. Düzəltmə sifətlər	صفات مشتق
58. Mürəkkəb sifətlər	صفات مرکب
59. Sifətin dərəcələri	درجات صفت
60. Sifətin adi dərəcəsi	صفت مطلق
61. Sifətin müqayisə dərəcəsi	صفت تقضیلی
62. Sifətin üstünlük dərəcəsi	صفت عالی
63. Say	عدد
64. Miqdar sayları	اعداد اصلی
65. Sıra sayları	اعداد ترتیبی
66. Kəsir sayları	اعداد کسری
67. Onluq kəsrlər	اعداد اعشاری
68. Faiz	درصد
69. Əvəzlik	ضمیر (جانشین)
70. İşarə əvəzliləri	ضمایر اشاره
71. Şəxs əvəzliləri	ضمایر شخصی
72. Sual əvəzliləri	ضمایر پرسشی
73. Qeyri-müəyyən əvəzlilər	ضمایر مبهمات (غیر معین)
74. Qeyri-müəyyən əvəzlik	ضمیر مبهم
75. Təyini əvəzlilər	ضمایر تعیینی
76. Qayıdış əvəzliləri	ضمایر مشترک
77. Felin şəkilləri	وجه افعال
78. Felin bacarıq şəkli	افعال اقتداری
79. Felin vacib şəkli	وجه واجب
80. Felin şərti şəkli	وجه شرطی
81. Felin arzu şəkli	وجه آرزو
82. Felin əmr şəkli	وجه امری

83.	Felin əmr şəklinin inkarı	انکار وجه امری	114.	Zaman mənası bildirən söz birləşmələri	ترکیب زمانی
84.	Felin iltizam şəkli	وجه التزامی	115.	Məkan mənası bildirən söz birləşmələri	ترکیب مکانی
85.	İndiki zamanın iltizam forması	مضارع التزامی	116.	Zərf	ظرف
86.	Keçmiş zamanın iltizam forması	ماضی التزامی	117.	Sadə zərflər	ظروف سادە
87.	Felin şühudi keçmiş zaman forması	ماضی مطلق	118.	Düzəltmə zərflər	ظروف مشتق
88.	Felin bitməmiş keçmiş zaman forması	ماضی استمراری	119.	Mürəkkəb zərflər	ظروف مرکب
89.	Felin nəqli keçmiş zaman forması	ماضی نقلی	120.	Zaman zərfi	ظرف زمان
90.	Felin uzaq keçmiş zaman forması	ماضی بعید	121.	Məkan zərfi	ظرف مکان
91.	Felin indiki zaman forması	زمان حال	122.	Kəmiyyət zərfi	ظرف کمی
92.	İndiki zamanın davam forması	مضارع ملموس	123.	Tərzi-hərəkət zərfi	ظرف چگونگی
93.	Keçmiş zamanın davam forması	ماضی ملموس	124.	Oxşarlıq bildirən zərf	ظرف تشبیه
94.	Felin gələcək zaman forması	مستقبل (زمان آینده)	125.	İnkər zərfi	ظرف انکار
95.	Qeyri-qəti gələcək zaman forması	زمان آینده غیر قطعی	126.	Qoşma	حرف اضافه
96.	Feli bağlama	وجه وصفی	127.	Bağlayıcı	حرف ربط
97.	Keçmiş zaman feli sifəti	صفت مفعولی	128.	Tabesizlik bağlayıcıları	حروف ربط غیر تابعی
98.	İndiki zaman feli sifəti	صفت فاعلی	129.	Sadə bağlayıcılar	حروف ربط سادە
99.	Məsdər	مصدر	130.	Mürəkkəb bağlayıcılar	حروف ربط مرکب
100.	Fel kökü	ریشه فعل	131.	Tam fellər	افعال تام
101.	Fel əsası	اساس فعل	132.	Qaydalı fellər	افعال قیاسی
102.	Şəxs sonluqları	شناسه	133.	Qaydasız fellər	افعال سماعی
103.	Söz birləşmələri	ترکیبهای کلمه	134.	Təsirlil fellər	افعال متعدي
104.	Təyin olunan söz (izafət birləşməsinin birinci tərəfi)	مضاف	135.	Təsirsiz fellər	افعال لازم
105.	Təyin (izafət birləşməsinin ikinci tərəfi)	مضاف الیه	136.	Məlum fellər	افعال معلوم
106.	İzafət tərkibi (birləşməsi)	ترکیب اضافه	137.	Məchul fellər	افعال مجهول
107.	Yanaşma yolu ilə əmələ gələn birləşmələr	ترکیب همجانب	138.	İradi fellər	افعال ارادی
108.	İzafət zənciri	زنجیر اضافه	139.	İsmi xəbər	خبر اسمی
109.	Mənsubiyyət bildirən izafət birləşmələri	اضافه نسبی	140.	Feli xəbər	خبر فعلی
110.	Yiyəlik mənası bildirən izafət birləşmələri	اضافه ملکی	141.	Sadə müxtəsər cümlə	جمله سادە مختصر
111.	Məxsusluq bildirən izafət birləşmələri	اضافه تخصیصی	142.	Sadə geniş cümlə	جمله سادە مبسوط
112.	Cins mənası bildirən izafət birləşmələri	اضافه بیانی	143.	Bütöv cümlə	جمله کامل
113.	Oxşayış mənası bildirən izafət birləşmələri	اضافه تشبیهی	144.	Yarımqıç cümlə	جمله ناقص
			145.	Şəxssiz cümlə	جمله بی شخص
			146.	Müstəqil cümlə	جمله مستقیم
			147.	Qeyri-müstəqil cümlə	جمله غیر مستقیم
			148.	Həmcins üzvlü cümlələr	جملات با عضو همجنس
			149.	Cümlənin baş üzvləri	اعضای درجه یکم جمله
			150.	Cümlənin ikinci dərəcəli üzvləri	اعضای درجه دوم جمله
			151.	Vasitəli tamamlıq	متمم بواسطه
			152.	Vasitəsiz tamamlıq	متمم بی واسطه
			153.	Tabesiz mürəkkəb cümlə	جمله مرکب پیوسته
			154.	Tabeli mürəkkəb cümlə	جمله مرکب تابعی
			155.	Baş cümlə	جمله اصلی
			156.	Budaq cümlə	جمله پیرو (جمله فرعی)
			157.	Təyin budaq cümləsi	جمله پیرو تعیینی
			158.	Tamamlıq budaq cümləsi	جمله پیرو متممی
			159.	Məqsəd budaq cümləsi	جمله پیرو مقصدی
			160.	Şərt budaq cümləsi	جمله پیرو شرطی
			161.	Səbəb budaq cümləsi	جمله پیرو سببی
			162.	Zaman budaq cümləsi	جمله پیرو زمانی
			163.	Güzəşt budaq cümləsi	جمله پیرو گذشت
			164.	Mötərizə	پرانتر (پارانتر)